

PILISTVERE KIHELKOND JA VABADUSSÕJAS LANGENUD

Jaak Pihlak, Viljandi Muuseumi direktor

Eesti Vabadussõda, mis sai alguse 28. novembril 1918 Narvas Nõukogude Venemaa kallaletungiga verisulis Eesti Vabariigile, lõppes 2. veebruaril 1920 Tartu rahulepingu allkirjastamisega. Kuigi lahingutegevus oli vaherahuga peatatud juba 3. jaanuaril 1920 kell 10.30, kasvas sõjasurmade arv endiselt. Hulk lahinguväljal haavata saanud sõjamehi lahkus teise ilma kogu rahuaasta jooksul ja tõenäoliselt suri nii mõnigi endine sõjamees lahingutegevuses saadud tüsistuste tõttu alles aastaid hiljem. Neid, kes langesid kurjade taudide ohvriks pärast rahu sõlmimist, oli samuti arvestatav hulk.

Esimesed langenuate nimekirjad avaldati juba Vabadussõja ajal. Need ilmusid päevalehtedes, kus väeosad mälestasid oma langenuid. Esialgsed nimekirjad osutusid väga puudulikeks, neist oli välja jäänud arvestatav osa haavadesse ja haigustesse surnud relvavendi ning manala teele läinud sõjameeste nimedes, langemisaegades ja -kohtades oli rohkesti eksimusi. Vabadussõja kaotuste koondnumber, milles oli 3204 ohvitseri ja reaväelast, jõudis esimest korda avalikkuse ette ajakirja Sõdur 1920. aasta jaanuarinumbris.

Aastal 1921 ilmus teos „Eesti Vabaduse Sõda XI 1918 – II 1920 Tervishoidline osa“, milles anti ülevaade meie vägede inimkaotustest iseseisvusvõitluses. Selle koostamiseks oli kasutatud väeosa arstide Tervishoiu valitsusele saadetud aruandeid. Veel samal aastal pöördus Korraldusvalitsus kõigi Eesti koguduste poole palvega koostada kohalikele kalmistutele maetud langenuate sõjameeste nimekirjad. Kuid laekunud teadetes jäid mõnigi kord märkimata need, kes olid surnud haavadesse ja haigustesse Vabadussõja ajal ning aasta jooksul pärast sõja lõppu.

Järgnenud iseseisvusperioodil ilmus mitme Vabadussõja-aegse väeosa kohta koguteoseid, mis täiendasid seniseid andmeid. Kuid kahjuks ei suudetud alati vältida juba varem perioodikast rändama läinud vigu.

Vabadussõja Ajaloo Komitees töötav kapten Gustav Simmo VR I/3, II/3 koostas 1936. aastal ülevaate „Surma saanute ja haavatute-põrutatute arv Vabadussõjas“ (ERA.2124.3.1314). Oma uurimistöös tõi ta välja ka põhjused, miks seni ei olnud korralikku arvepidamist Vabadussõja ohvrite kohta.

Viimane iseseisvusaegne trükis, kus avaldati üldkasutatavaid andmeid, oli 1939. aastal ilmunud koguteos „Eesti Vabadussõda II“. Selles pakutakse langenuate üldarvuks 3588, neist 233 ohvitseri ja 3355 sõdurit (EVS II 1939, lk 445). Peatselt alanud Nõukogude okupatsiooni tõttu jäid need arvud käibeale pooleks sajandiks.

Miks olid nimekirjad puudulikud? Põhjusi oli mitu, olgu toodud siin mõned kaalukamad. 1. Haiglas, väeosas või kodus haavadesse/haigustesse surnud sõjameeste teatelehed jõudsid väeossa tagasi hilinemisega ja/või registreeriti nende surm teenistuslehel lausa aastaid hiljem, kuid arvukalt oli ka neid juhtumeid, mil seda ei tehtudki. 2. Teadmata kadunute ja vangi langenuate kohta ei olnud infot, kas nad hukkusid või jäid ellu ja tulid hiljem Eestisse tagasi. 3. Polnud kokkulepet, mis ajani arvata sõjaohvriteks pärast 3. jaanuari 1920 haavadesse ja haigustesse surnud sõjaväelasi. 4. Vabadussõja algul loodud väeosad formeeriti hiljem ümber või liideti mõne teise üksusega ning seetõttu jäid need kaotused mitmel juhul uute väeosade langenuate/surnute nimekirjadest välja. 5. Arvestatav hulk tsiviilkodanikke (kaitseliitlased, küü-

dimehed), kes ei olnud seotud konkreetse väeosaga, langesid või tapeti ning see ei kajastunud ühegi väeosa nimekirjas. 6. Vene valgete või soome vabatahtlike tapetud tsiviilkodanike kohta ei peetud samuti arvestust. Vaid punase terrori ohvrite kohta oli enam-vähem korralik andmestik.

1988. aastal algas Pärnu Muinsuskaitse Seltsi ja Viljandimaa Muinsuskaitse Ühenduse liikmete eestvedamisel Vabadussõjas langenute andmete kogumine. Tööd jätkas 1993. aastal loodud Eesti Sõjahaudade Hoolde Liit. Mitmesuguste vastuolude tõttu see mõni aasta hiljem kahjuks soikus.

2003. aastast on Vabadussõja Ajaloo Seltsi asutajate eestvedamisel sõjakaotuste kohta süsteemselt andmeid kogutud ja uurimistööd korraldatud. Nii on järjekindlalt läbi töötatud riigi- ja ajalooarhiivi materjale (teenistuslehed, väeosade päevakäsud, sõjategevuse päevaraamatud, haiglate ja omavalitsuste dokumentatsioon jne). Samuti on kavakindlalt läbi vaadatud kirikukirju (sünni- ja surmameetrikad, personaalraamatud, pihiliste ja koguduse liikmete nimekirjad). Jätkub andmete kogumine langenute sugulastelt ning teabe koondamine kalmistutelt, kuhu Vabadussõja ohvrid on maetud.

Seni on tuvastatud 5865 Eesti Vabadussõjas langenu, haavadesse ja haigustesse või mingil muul viisil sõjaväeteenistusega seondult surnud sõjamehe nimi ning suurema osa puhul on teada ka esmased eluloolised andmed. Neile lisandub tsiviilohvrite nimekiri, kus on 665 hukkunut: neist 643 lasid maha punased, 14 vene valgekaartlased ja kaheksa soome vabatahtlikud.

Nimestikku on võetud ka meie liitlaste ja meid abistanud riikide sõjamehed, kes jätsid oma elu Eesti vabaduse eest. Nende seas oli 196 soomlast, 112 inglasi, 11 taanlast, neli rootslast ning kaks ameeriklast.

Samas Vene valgete Loodearmee ja Ingeri pataljoni langenute andmestik on äärmiselt puudulik ja esialgu neid selles nimekirjas ei kajastu.

Selgituseks, et sõjahaudade kaitse seaduse kohaselt, mille Riigikogu võttis vastu 2007. aastal, on sõjaohver

1) isik, kes langes relvastatud võitluses või suri selles saadud haavadesse või haigustesse ühe aasta jooksul pärast võitluses osalemist;

2) isik, kes langes või hukkus sõjaväeteenistuses või sellega sarnases teenistuses sõjategevuse ajal või suri nimetatud teenistuses sõjategevuse ajal saadud tervisekahjustuse tõttu ühe aasta jooksul pärast tervisekahjustuse tekkimist;

3) isik, kes suri otseses sõjategevuses või otsese sõjategevuse ajal saadud vigastusse ühe aasta jooksul pärast vigastuse saamist.

Seadusest lähtudes on koondnimekirjas kajastatud Vabadussõja ohvrid perioodist 28. november 1918 kuni 3. jaanuar 1921. Erandina on lisatud Jüri Vilms koos kaastellega, kes lasti maha aprillis 1918 Soomes.

Nimestik ei ole täielik. See on esialgne andmestik kõigi teadaolevate sõjameeste ja tsiviilkodanike kohta, kes andsid Vabadussõjas oma elu Eesti Vabariigi eest. Esimest korda oli võimalik neid nimesid näha 23. juunil 2009 Vabadussõja Võidusamba avamisel.

Töö lõppeesmärk on tuua lugeja lauale Vabadussõja alguse 100. aastapäeval, 28. novembril 2018 koguteos kõigi iseseisvussõjas Eesti eest elu kaotanute lühelulugude ning võimaluse korral ka fotodega.

Käesolev artiklisari, mis käsitleb Viljandimaaga seotud Vabadussõja kaotusi, on üles ehitatud kihelkondlikku põhimõtet arvestades. Esimesena tuleb vaatluse alla Pilistvere kihelkond.

Pilistvere kihelkond moodustas 13. sajandi algul koos sellest hiljem, Liivi sõja eel 16. sajandi keskel eraldunud Kolga-Jaani kihelkonnaga ühtse Nurmekunna muinasmaakonna. Juba 1234. aastast oli siin ametis preester. Esimest korda on Pilistvere (Pilsekon) nime mainitud 1454. aastal. Pilistvere kihelkond kuulus ca 1480. aastani Põltsamaa foogtkonda ning seejärel Viljandi komtuurkonda. Poola võimu ajal oli Tartu presidentkonna Põltsamaa staarostkonna osa, Põltsamaa alla kuulus ta ka Rootsi võimu perioodil. Vene tsaarivalitsuse ajal oli endiselt Tartu kreisi osa, kuid lahutati seoses 1783. aastal iseseisva Viljandi kreisi koosseisu arvamisega. Alates 1796. aastast oli Pärnu-Viljandi kaksikmaakonnas. 19. sajandi teisel poolel Viljandi maakond järkjärgult iseseisvus, lõplikult 1888. aastaks. Selle koosseisu jäi tervikuna ka Pilistvere kihelkond (EE 1994 VII: 311).

Seni mahajäänud piirkond arenes jõudsalt 20. sajandi algul. Seda soodustas Tallinna–Viljandi kitsarööpmelise raudtee valmimine 1900. aastal ning Võhma majanduskeskuseks kujunemine.

Pilistvere kihelkonna kirik enne 1905. a sügist.

Imaveres asutati 1907. aastal esimene Eesti ühispiimatalitus. Arvukalt loodi majandus- ja kultuuriseltse. 1909. aastast korraldati Kõo mõisas põllumajanduskursusi ja 1914–1919 asus sealsamas Eesti Aleksandri Kõrgemajärguline Alam-põllutöökool.

Järgnenud iseseisvus-aastatel kujunes Pilistvere kihelkonnast ühistegevuse ja majandusliku arengu süda, mida kutsuti Eesti Taaniks. Eestvedaja oli Pilistvere Põllumeeste Selts ning suurimad majanduslikud ettevõtted Võhma Majandusühisus ja Võhma Eksporditapamad.

Pilistvere Andrease kirik ehitati 13. sajandi teisel poolel ning kannab 1990. aastast taas maakirikutest kõrgeimat tornikiivrit. Selles püha-kojas loodi 20. augustil 1988 esimene Ida-Euroopa mittekommunistlik erakond –

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei. Pilistvere koguduse abikirikuna pühitseti 1874. aastal kihelkonna põhjaosas asuvas Käsukonna külas Risti kirik, mille punaväelased süütasid juulis 1941.

Õigeusu kogudusi oli kaks. Arusaare Taevaminemise kirik on ehitatud 1873. aastal ja tegutseb tänaseni. 1850. aastal asutati Kikevere õigeusu kogudus ja 1892. aastal kerkis Lõimetsa külla Kikevere Jumalaema Unumise kirik, mille puidust hoone punaarmeeelased juulis 1941 maha põletasid (VM 9887:26).

1866. aastal võeti vastu vallaseadus ja valdadest said omavalitsuslikud haldusüksused. 19. sajandi keskel oli Pilistvere kihelkonna alal kaheksa omavalitsust: Imavere, Kabala, Kõo, Eistvere, Jalametsa-Laimetsa, Arusaare ja Loopre vald ning Pilistvere kirikuvald.

Suuremad muudatused toimusid 1896. aastal, kui Eistvere ja Jalametsa-Laimetsa vald liideti Imavere vallaga. Aasta hiljem, 1897 arvati Arusaare vald Kõo valla koosseisu. Viimased liitmised olid 1899, kui Pilistvere kirikuvald ning Loopre vald ühendati Kõo vallaga.

Kihelkonna idaosa külad Viruvere, Räsna, Vitsjärve ja Lebavere kuulusid Vana-Põltsamaa valda, samas aga Annamõisa, Esku, Rõstla ja Nõmavere Võisiku valda. Needki alad liideti pärast Vabadussõda, 1927. aastal Vana-Põltsamaa vallaga.

Imavere valla keskel asus kaks Põltsamaa kihelkonna Adavere valla tükki, mis koosnesid Suureküla, Ojaküla ja Lõimetsa külast, mis samuti liideti alles iseseisvusaajal, 1930. aastal Imavere vallaga. Väike osa Pilistvere kihelkonna kaguosast kuulus ka Suure-Jaani kihelkonna Olustvere valda.

Kohalik rahvas ei unustanud oma Vabadussõjas elu kaotanud poegi. Keskse monumendina avati 26. juulil 1931 Pilistvere asulas üpris kiriku juures kihelkonna langenuate mälestussammas. Kohalikud kommunistlikud tegelased lammutasid monumendi juba 19. augustil 1940. Sammas püstitati taas ilma pronksist sõdurikujuta 12. juulil 1942,

Risti kirik Käsukonnas.

Arusaare õigeusu kirik 1931. a.

Kikevere õigeusu kirik Lõimetsas.

kuid purustati lõplikult sügisel 1945 Nõukogude okupatsioonivõimu korraldusel. Taasavamine sai teoks 28. juulil 1991 jällegi ilma sõdurikujuta, selle asemele paigutati Vabaduse Rist. Samba külgedel on metallplaadid langenute nimedega. Need on originaalid, mis olid ligi pool sajandit varjul Viljandimaa teises otsas, Tarvastu kandis. Plaatidel on 54 langenu nimed.

Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute monument 1931. aastal pärast avamist.

Pilistvere langenute nimeplaadid.

24. juunil 1932 pühitseti Pilistvere kalmistul Esimeses maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute mälestusrist, mis elas üle Nõukogude okupatsiooni ja püsib tänaseni.

Kabala vallavolikogu arutas 1933. aasta jaanuarist septembrini korduvalt ettepanekut jäädvustada Kabala vallast pärit 20 Vabadussõjas langenud sõjamehe nimed vallamajas mälestustahvilil. Kuigi volikogu otsustas tahvli valmistada lasta, ei saanud mõttest asja.

25. juulil 1926 Jüri Vilmsi haul Pilistvere kalmistul avatud suursugune monument

Pilistvere kihelkonna Esimeses maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute mälestusrist.

kirikus, Tartu Jaani kirikus, Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis Tallinnas ning 1. jalaväerügemendi langenutele Narva ohvitseride kasiinos ja 7. jalaväerügemendi langenutele Võru ohvitseride kasiinos pühendatud tahvlitel olid Pilistvere meeste nimed.

Pilistvere kihelkonnaga on seoseid teada 92 Vabadussõjas langenul.

Pilistvere luteri kirikus ristiti 59 meest: Martin Arro, Jaan Blockmann, Jüri Ehrberg, Hans Essmann, Jaan Essmann, Tõnis Feldmann, Hans Grünberg, Hans Himmelreich,

on üldsusele olnud kui iseseisvustähis. Imekombel jäi ka see Nõukogude okupatsiooni ajal puutumatuks alles (ERA.3071.1.199. L.49,51,57–57p; Piir, E. VII: 28–34; VSMM I 2002: 157–158 ja 167–168; VSMM II 2005: 272).

Lisaks leidub Pilistverega seotud sõjaohvrite nimesid Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute monumendil, Kolga-Jaani luteri koguduse langenu- te sambal, Põltsamaa gümnaasiumis kooli- poiste mälestustahv- lil, Kärstna lahingute monumendil, Nõmme Rahu kiriku mäles- tustahvlil, Raasikul Harju-Jaani kihelkonna sambal ning Valga Vabadussõjas lange- nute kalmistul monu- mendi nimeplaadil. Riigimees Jüri Vilmsi meenutuseks on raja- tud mälestustähiseid nii endises Kabala vallas kui Pärnus, Tallinnas ja Helsingis.

Ka hävitatud mäles- tustahvlitel Põltsamaa

Jüri Vilmsi hauamonument Pilstveres.

Bernhard Ibrus, Johannes Ibrus, Karl Ibrus, August Kert, Jaan Kleius, Peeter Kolk, Jaak Kotsar, Jüri Kotsar, Jakob Kukk, Karl Kütt, August Leis, Jüri Liiber, Jaan Liiver, Jüri Luik, Jüri Matsina, Jaan Mikk, Peeter Mulkson, Karl Mägi, Toomas Mägi, Albert Peters, Jaak Pilmann, Paul Praks, Rudolf Puhk, Jaan Puskar, Jaan Põdra, Priido Raam, August Rakel, Jaan Rass, Jaan Rebane, Paul Rebane, Jaan Rehepõld, Otto Reinson, August Rimmel, Jaak Rätsepso, Mihkel Saar, Johannes Sagar, Andres Sapp, Anton Siirus, Tõnis Suik, Ferdinand Supp, Jakob Tabur, Jaan Tellisaar, Jaan Tuur, Mihkel Utt, Jaak Vahter, Peeter Vahter, Jaak Vain, August Valg, Elmar Vill, Jüri Vilms ja Tõnis Vulla. Neist J. Mikk siirdus abielludes õigeusku, astudes Arusaare kiriku liikmeks.

Arusaare õigeusu koguduses sai püha sakramendi 13 sõjasangarit: Jaan Ani, Aleksander Hendrikson, Paul Hermann, Aleksander Labidas, Jüri Lott, Johan Luik, August Nurk, Johannes Pent, Martin Pihelgas, Jaan Reimann, Jaan Toomingas, Jaan Tuudelepp ja Boris Vares.

Kikevere õigeusu kirikus, mis samuti asus Pilstvere kihelkonnas, ristiti Martin Lepp.

Teistes Viljandimaa kogudustes on ristitud 11 meest. Neist Kolga-Jaani luteri kirikus August Pihlak, Põltsamaa luteri koguduses Mihkel Jalakas, Karl Leppik ja Karl Johannes Sutt ning Suure-Jaani luteri kirikus Jüri Karlov, Jüri Kolk ja Hugo Sander. Õigeusu kombe kohaselt salviti Kolga-Jaani (Lalsi) kirikus Georgi Väkram, Suure-Jaani õigeusu koguduses Jaan Gruft ning tõenäoliselt ka Karl Stutenmeister. Viljandi Pauluse koguduses ristiti luteri kombe kohaselt Mihkel Tellisaar.

Pärnumaa Vändra kihelkonna luteri koguduses said püha sakramendi osaliseks Johannes Kallaspoolik ja Arnold Alexander Tiss.

Järvamaal tuli ilmale kolm meest: Türi luteri kirikus ristiti Jüri Laur, Järva-Jaani koguduses Julius Tamm ning Koeru kirikus Hans Valk.

Tartumaa Laiuse õigeusu koguduse kirjadesse kanti Jakob Müllersoni sünd.

Lätimaal tuli ilmale kaks langenut: Riia Jakobi koguduses on ristitud Harald Abilon ning Riia maakonna Loddigeri (Lēdurga) kihelkonna kirikus Oskar Alexander Eugen von Pistohlkors.

Heitkem pilk Pilstvere kihelkonna territooriumil sündinutele ka valdade kaupa. Aluseks on võetud isiku sünnihetkel kehtinud valdade jaotus, mis hiljem mõne naabervallaga liitumise tõttu mõnigi kord muutus.

Kõige enam, 22 meest, nägi ilmavalgust Kõo vallas: J. Ani, H. Essmann, J. Essmann, T. Feldmann, B. Ibrus, J. Ibrus, K. Ibrus, Jaak Kotsar, Jüri Kotsar, A. Labidas, J. Liiver, J. Luik, A. Nurk, J. Pilmann, P. Raam, A. Rakel, J. Rehepõld, J. Rätsepso, T. Suik, J. Vahter, P. Vahter ja J. Vain.

Järgnes Kabala vald 18 langenuga: J. Blockmann, J. Ehrberg, H. Grünberg, J. Lott, J. Matsina, J. Pent, M. Pihelgas, J. Puskar, J. Põdra, J. Rass, J. Rebane, J. Reimann, H. Sander, J. Tabur, J. Toomingas, J. Tuudelepp, A. Valg ja J. Vilms.

Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute monument 2011. aastal.

Imavere vallas tuli ilmale üheksa hukkunut: H. Himmelreich, A. Leis, K. Liiber, K. Mägi, T. Mägi, P. Rebane, O. Reinson, A. Sapp ja J. Tellisaar.

Pilistvere kihelkonna alale jääva Vana-Põltsamaa valla osas sündis samuti üheksa sõjaohvrit: M. Arro, K. Kütt, K. Leppik, A. Peters, R. Puhk, A. Rimmel, J. Sagar, M. Utt ja E. Vill.

Arusaare vald oli sünnikohaks viiele sangarile: A. Hendrikson, Johan Luik, M. Saar, A. Siirus ja B. Vares, Võisiku valla Pilistvere kihelkonna alale ulatunud osa aga kolmele mehele: J. Kuk, J. Tuur ja T. Vulla.

Eistvere vallas sündis kaks meest: A. Kert ja P. Mulkson.

Jalametsa-Laimetsa vallas tuli ilmale J. Kleius, Loopre vallas P. Kolk ja Pilistvere kirikuvallas P. Praks.

Rõhuv osa Vabadussõjas elu kaotanud Pilistverega seotud meestest olid sünnilt luterlased. Arvestatav hulk, 18 langenu sünd kanti apostliku õigeusu koguduse kirja-desse. Neist mitu astus hiljem luteri koguduste liikmeks. Erand oli luterlasena sündinud J. Mikk, kes abielludes siirdus õigeusku.

Langenute haridustee oli üpris sarnane, enamik oli käinud vallakoolis, osa ka kihelkonna-, ministeeriumi- või linnakoolis. Leidus ka vähemalt kaks kirjaoska-matut. Rahvakooliõpetajate kursuse läbis H. Essmann. Soomes lõpetas põllutöö-kooli J. Tabur. Gümnaasiumihariduse said O. A. E. Pistohlkors Lätimaal ja J. Tamm Tartus. Kõrghariduseni jõudsid kaks meest, neist B. Vares õppis Varssavi ülikoolis ja J. Vilms lõpetas Tartu ülikooli. Andmeid akadeemilistesse organisatsioonidesse kuulumise kohta on vaid J. Vilmsist, kes oli üliõpilasseltsi Ühendus liige. Tema oli ka kõige nimekam Pilistvere mees, kes, tõsi küll, hukkus juba enne Vabadussõja algust. Vilms oli Eestimaa Päästmise Komitee liige, Eesti Ajutise Valitsuse kohtuminister ja peaministri asetäitja.

Suurem osa Pilistverega seotud sõjaohvreid olid reaväelased, ohvitseriks tõusis üheksa meest. Neist A. Peters oli aukraadilt alamkapten, J. Tamm sai leitnandiks, H. Himmelreich ja A. A. Tiss alamleitnantideks, P. Praks, M. Tellisaar, H. Valk ja B. Vares jäid lipnikeks ning J. Tabur ülendati ohvitseri asetäitjaks.

Sõjalise hariduse said Oranienbaumi lipnikekoolis H. Himmelreich, A. Peters ja B. Vares, Pihkva lipnikekoolis J. Tamm, Moskvaa Aleksei lipnikekoolis H. Valk, Gatšina lipnikekoolis P. Praks ning 61. brigaadi lipnikekoolis A. A. Tiss. Pole andmeid, milli-ses sõjakoolis õppis M. Tellisaar. Ainukesena ei olnud sõjalist haridust J. Taburil, kes ülendati ohvitseri asetäitjaks vaprust eest.

Vabadussõja ajal tuli sageli ette, et mehed jõudsid teenida mitmes väeosas. Allpool on siiski välja toodud sõjaohvrite viimane teadaolev teenistukoht. Enamik mehi olid jalaväelased, seitse teenis soomusrongidel, kolm langenut olid ratsaväelased ja kahele jäi viimaseks teenistuskohaks suurtükivägi. Iseseisvuse esimestel kuudel hukkunud J. Vilms oli aga tsiviilisik.

Kõige arvukamalt leidis 3. jalaväepolgu võidelnuid, neid oli 31 meest. Järgmisena paistis silma 6. jalaväepolk, kus teenis 20 Pilistvere sangarit. Ülejäänud väeosadesse jagus neid hoopis vähe. Nii võitles kolm neist Viljandi kaitsepataljoni, 1. Tallinna kaitsepataljoni (hilisem 8. jalaväepolk), 9. jalaväepolgu ning Laiarööpalise soomus-rongi nr 1 (hilisem Laiarööpaline soomusrongi Kapten Irv) ridades. Kaks meest olid 4. jalaväepolgu, 2. ratsapolgu, *Scouts* pataljoni, Viljandi kooliõpilaste roodu (hilisema

pataljoni) ja tõenäoliselt ka Laiarööpalise soomusrongi nr 2 koosseisus.

Arvukalt leitud väeosi, kus teenis vaid üks Pelistverega seotud langenud sõjamees. Olgu need siin loetletud: 1. jalaväepolk, 2. jalaväepolk, 5. jalaväepolk, 7. jalaväepolk, 1. ratsapolk, Kalevlaste Maleva, Balti pataljon, Soomusrongide divisjoni kitsarööpaliste soomusrongide staap, Kitsarööpaline soomusrong nr 1, Väljapatarei nr 10, 2. kindluse raskesuurtükiväe divisjon, 2. diviisi intendandi valitsuse kraami ja toitluslaos komando, 3. diviisi muusikakomando, Varustusvalitsuse saapa ja hoburiistade töökoda ning Viljandi garnisoni sõjavangide karauli komando.

Vabaduse Risti, mida anti välja 3224 tükki, määrati postuumselt 161 Eesti kodanikule. Neist kaheksa olid Pelistvere sangarid: M. Jalakas, A. Peters, P. Praks, O. Reinson, J. Tabur, J. Tamm, H. Valk ja J. Vilms. Neist isikliku vapruste II liigi 3. järguga vääristati kuut meest, sõjaliste teenete I liigi 3. järgu pälvis J. Tamm ning tsiviilteenete III liigi 1. järgu J. Vilms (EVRKR 2004: 7).

Lõunanaabrid annetasid J. Taburile nende riikliku iseseisvuse kaitsmisel osutatud teenete eest Läti Karutapja ordeni III klassi.

Tasuta maa normaaltalu suuruses anti postuumselt vähemalt 10 langenule. Need olid J. Karlov, Jüri Kotsar, K. Leppik, A. Peters, A. Pihlak, P. Praks, P. Rebane, K. Stutenmeister, J. Tabur ja J. Tuudelepp. Kinnitamata andmeil said tasuta maa ka J. Tamm ja A. A. Tiss, kuid kahjuks pole selgunud, kus need paiknesid. Enamik talukohti eraldati Viljandimaal, neid anti Imavere, Kabala, Olustvere, Võisiku ning Uue- ja Vana-Põltsamaa vallas asunud mõisatest. Vaid J. Kotsari ja P. Praksi sugulased pärisid Harjumaa Peningi vallas ja Järvamaa Väätša vallas asetsenud autasumaa. Mõnegi langenu vanemad või vennad asusid kohta pidama, ehtasid hooned, muretsevad loomad ja harisid põllud. Tänapäevaks on enamik neist iseseisvuse eest langenutele autasuks määratud taludest täielikult hävinud või heal juhul vaid osaliselt alles.

Vabadussõja puhkedes oli kõige eakam Jaan Mikk, kes jäi 56-aastasena lahingutes Lätimaal teadmata kadunuks, noorim aga kooliõpilane Paul Rebane, kes suri saadud haavadesse vaid 16-aastasena Tartu sõjaväehaiglas.

Heitkem pilk ka langenute surma põhjustele.

Juba enne Vabadussõja puhkemist, Saksa okupatsiooni ajal lasti maha J. Vilms.

Vabadussõjas langes lahinguväljal, suri saadud haavadesse või hukkus vangistatuna 60 võitlejat: M. Arro, J. Blockmann, J. Ehrberg, T. Feldmann, P. Hermann, H. Himmelreich, J. Ibrus, J. Jalakas, J. Karlov, A. Kert, P. Kolk, Jaak Kotsar, Jüri Kotsar, K. Kütt, J. Laur, M. Lepp, K. Leppik, J. Liiber, J. Lott, Johan Luik, Jüri Luik, J. Matsina, K. Mägi, T. Mägi, J. Müllerson, A. Nurk, A. Peters, A. Pihlak, J. Pilmann, P. Praks, R. Puhk, J. Puskar, J. Põdra, P. Raam, A. Rakel, J. Rass, P. Rebane, J. Rehepõld, O. Reinson, J. Rätsepso, M. Saar, J. Sagar, H. Sander, A. Sapp, K. Stutenmeister, K. J. Sutt, J. Tabur, J. Tamm, J. Tellisaar, M. Tellisaar, A. A. Tiss, J. Tuudelepp, J. Tuur, M. Utt, J. Vahter, P. Vahter, J. Vain, H. Valk, B. Vares ja E. Vill.

Mitmesugustesse haigustesse suri või uppus 24 sangarit: J. Ani, H. Essmann, J. Essmann, J. Gruft, H. Grünberg, A. Hendrikson, B. Ibrus, K. Ibrus, J. Kleius, J. Kukk, A. Leis, J. Liiver, P. Mulkson, J. Pent, M. Pihelgas, O. A. E. Pistohlkors, J. Rebane, A. Siirus, T. Suik, F. Supp, J. Toomingas, A. Valg, T. Vulla ja G. Väkrum.

Teadmata kadunuks jäi seitse meest: H. Abilon, J. Kallaspoolik, J. Kolk, A. Labidas, J. Mikk, J. Reimann ja A. Rimmel. Neist mõne puhul on surmasaamine ja matmine kaudsete allikate alusel siiski kinnitust leidnud.

Väärrib märkimist, et mõnegi eespool loetletud sõjaohvri surm saabus alles pärast Vabadussõja lõppu, kas lahingutes saadud haavadest või mõnest haigusest põhjustatuna.

Enamik sõjaohvreid läks manala teele Eestimaal, kuid arvestatav hulk oli ka neid, kes pidasid oma viimse võitluse Läti pinnal. Mõnedki jätsid oma elu Venemaal Pihkva rindel ja Narva jõe taga. Jüri Vilms hukati Soomes.

Nimetamisväärne on, et 24. jaanuaril 1919 Tõrva lähistel peetud lahingutes langes 12 Eesti sõdurit 3. jalaväepolgust. Kaks said surma Kalme külas Romistle talu metsas ja kümme meest Roobe mõisa all. Romistle metsas langenud maeti 7. veebruaril ning ülejäänud alles 13. aprillil 1919 tundmatutena Helme kalmistule. Sõdurite ühishaua avati 24. juunil 1921 suur metallist mälestusristi, millel on tekst: „24. jaanuaril 1919 Roobe lahingus langenud sõdurid“ (VSMM I 2002: 18–19).

Teadu on enamiku langenuete viimne puhkepaik.

Pilistvere koguduse surnuaeda on maetud 44 sangarit: M. Arro, J. Blockmann, J. Ehrberg, H. Essmann, J. Essmann, H. Himmelreich, J. Ibrus, K. Ibrus, P. Kolk, Jaak Kotsar, Jüri Kotsar, J. Kuk, K. Kütt, J. Laur, A. Leis, K. Leppik, J. Liiber, J. Lott, J. Matsina, P. Mulkson, A. Peters, J. Pilmann, P. Praks, J. Põdra, P. Raam, A. Rakel, J. Rebane, P. Rebane, J. Rehepõld, J. Rätsepso, A. Sapp, T. Suik, E. Supp, J. Tabur, J. Tamm, J. Tellisaar, M. Tellisaar, J. Tuur, J. Vahter, P. Vahter, J. Vain, A. Valg, J. Vilms ja T. Vulla.

Arusaare kalmistul puhkab viis sõjameest: A. Hendrikson, Johan Luik, M. Pihelgas, J. Tuudelepp ja B. Vares.

Kikevere koguduse rahulasse maeti J. Müllerson, Rutikvere mõisa kalmistule O. A. E. Pistohlkors, Põltsamaa surnuaiale M. Jalakas ja K. J. Sutt, Suure-Jaani kalmistule H. Sander ja A. A. Tiss ning Kolga-Jaani surnuaeda M. Utt. Viljandi Vabadussõjas langenuete ühiskalmistule sängitati Jüri Luik ja R. Puhk ning Viljandi Toome kalmistule G. Väkrum ja M. Lepp, kuid viimati nimetatud hauatähis asub samuti ühiskalmistul. Helme kalmistule sõdurite ühishauda on tõenäoliselt maetud viis Pilistvere meest: J. Kallaspoolik, A. Kert, J. Kolk, T. Mägi, J. Reimann. Valga Vabadussõjas langenuete kalmistule sängitati J. Ani, A. Nurk, M. Saar ning tõenäoliselt ka J. Karlov, K. Mägi, J. Sagar ja A. Siirus. Narvas Aleksandri koguduse surnuaias puhkab J. Kleius. Tallinna sõjaväe kalmistule maeti J. Gruft, H. Grünberg, J. Liiver ja J. Toomingas, Tallinna Kaarli kiriku surnuaeda J. Puskar ning Tallinna Rahumäele H. Valk. Tõenäoliselt sängitati Tartu Vabadussõjas langenuete kalmistule J. Pent, Narva Vabadussõjas langenuete kalmistule A. Pihlak ning Harju-Jaani surnuaeda O. Reinson. Lätimaal Riia lähistel sõdurite ühishauas puhkab E. Vill.

Senini on teadmata, kuhu on maetud H. Ailon, T. Feldmann, P. Hermann, B. Ibrus, A. Labidas, J. Mikk, J. Rass, A. Rimmel ja K. Stutenmeister.

Lahenduseta on kahe väidetava sõjaohvriga seonduv. Nii on Pilistvere kihelkonna Vabadussõja langenuete mälestussambal nimi Otto KIIIDE. Ta sündis 24. (vkj 12.) juulil 1883 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Jalametsa-Laimetsa vallas. Koguduse personaalraamatus leidub märge: langenud suures sõjas. Et sellenimelist sõjameest ei leidu Vabadussõja-aegsetes väeosanimekirjades, võib oletada, et ta langes hoopiski Esimeses maailmasõjas.

Teine saladuslik mees on Aleksander SEPP, kelle nime kavatseti raiuda Kabala

valla mälestustahvlile. Seni pole õnnestunud leida arhiividest Vabadussõjas langenud sellenimelise Pilistvere kandiga seotud isiku andmeid.

Kuid lisaks neile kahele leidus veelgi sõjasangareid, kelle puhul andmete kogumine osutus arvatust keerukamaks. Pilistvere sambal on jäädvustatud nimi Jaan PÕDER, samas Kabala valla langenute tahvlile plaaniti raiuda sõjaohver nimega Jaan PÕDRA. Kumb neist siis langes? Riigiarhiivis säilitataval teenistuslehel on kahe mehe andmed meelevaldselt kokku segatud juba Vabadussõja ajal. Tänu kirikukirjadele õnnestus lõpuks mõistatus lahendada. Sõjas langenud mehe nimi oli Jaan PÕDRA, kelle biograafia järgneb siin elulugude hulgas.

Mõneti uskumatuna tundub kahe ühesugust nime kandnud mehe lugu. Nii võib Pilistvere monumendi mälestustahvliilt lugeda nime ALEKSAND. LABIDAS. Vabadussõjas teadmata kadunuks jäänud Aleksander Labidal oli nimekaim, kellel oli ka sama isanimi ja sünniaasta. Nimekaimu osalemise kohta Vabadussõjas andmeid pole, teada on, et ta suri 1964 Suure-Jaani kandis. Kuid sõjas kadunud Aleksander Labida saatus ootab ikka veel selgitamist. Temagi elukäik järgneb biograafilises osas.

Lisaks mainitutele on eri kirjutistes viiteid mitme väidetavalt Pilistvere kihelkonnaga seotud langenud sõjamehe kohta. Paraku arhiiviallikes neile viidetele kinnitust ei leidu. Neist Juhan LUIK 6. jalaväepolgu 6. roodust olevat pärit Pilistvere kihelkonnast. Väeosa teenistuskäiguraamatu järgi oli tema elukoht enne teenistusse võtmist Tuhalaane vald, sünnikoht teadmata, samuti on teadmata, kuhu ta maeti. Eduard MARKSON, kes teenis 6. jalaväepolgu 6. roodus ja keda on seostatud Imavere vallaga, sündis hoopis Tartumaal Puurmanis, elas enne teenistusse võtmist Vana-Põltsamaa vallas ja maeti Valga Vabadussõjas langenute kalmistule. 2. jalaväepolgu sidekomandos teeninud Maks MARTIN arvati pärinevat Kõo vallast, kuid oli tegelikult sündinud Tartus ja sinna ka maetud. Aleksander RIISENBERG, Karli (ka Peedi) poeg, 6. jalaväepolgu 6. roodust teenis kuulipildurina 8. roodu juures. Ekslikult on arvatud üks mees kaheks ning teine neist oletatud Kabala vallast pärinevaks, kuid tegelikult sündis ta Suure-Kõpu vallas ning maeti Kõpu kalmistule.

Omaette lugu on nende sõduritega, kelle kohta leidub eksitavat teavet, nagu oleksid nad sõjas surma saanud. Üks selliseid oli 3. jalaväepolgus teeninud Tõnis LEPP, kes sündis Taevere vallas ning elas teenistusse võtmise ajal Kabala vallas. Ta uppus juunis 1920 supeldes Pärnus Sauga jõkke. Teine mees oli 1. jalaväepolgus teeninud Jaan TISS (ka TISCH), kes oli sündinud Imavere vallas. Pärast Vabadussõda, aprillis 1921 uppus ta Narva jõkke. Et talle oli määratud Vabadussõjas osutatud vaprust tasuta maa, seostati tema surma meelevaldselt sõjas langemisega.

Sõjaohvrite elulugude koostamiseks on kasutatud Pilistvere, Põltsamaa, Kolga-Jaani, Suure-Jaani, Viljandi Jaani, Viljandi Pauluse, Helme, Vändra, Türi, Järva-Peetri, Koeru, Järva-Jaani, Valga Peetri, Narva Aleksandri ning Tallinna Jaani, Kaarli ja Pauluse ning Lätist Lēdurga ja Riia Jakobi luteri koguduse sünni- ja surmakandeid ning personaalraamatuid ja kirikutähti. Samuti Arusaare, Kikevere, Kolga-Jaani (Lalsi), Suure-Jaani, Vändra ja Laiuse õigeusu kiriku sünni- ja surmakandeid ning pihiliste ja koguduse liikmete nimekirju.

Riigiarhiivi materjalidest on läbi töötatud langenud ohvitseride teenistuskirjad, reakoosseisu teenistuslehed, sõjaväeosade materjalid, sõjaväehaiglate dokumentatsioon ja teised teemaga seotud säilikud. Andmete kogumisel on abiks olnud

Viljandi ja Järva perekonnaseisuosakonna arhiivides talletatavad perekirjad ning Eesti Kirjandusmuuseumi ja Viljandi Muuseumi fondis leiduvad materjalid. Arvukalt on kasutatud Eestis ja välismaal ilmunud teatmeteoseid, biograafilisi väljaandeid, teemakohaseid kogumikke, mälestusi ning perioodikat. Palju abi on olnud langenute sugulastelt saadud andmetest.

Südamlik tänu Mati Straussile, Ain Krillole ja René Viljatile, kes on käesoleva artikli sünnile olulisel moel kaasa aidanud.

LANGENUUTE ELULOOD

ABILON (ka **ABELON**, **ABELSON**), **Harald** Liisa p, reamees (1919).

Sündis 1. mail (vkj 18. aprillil) 1900 Riias. Vallaline. Õppis kihelkonnakoolis. Elas nooruses Järvamaa Esna ja Alliku vallas, enne väeteenistusse võtmist aga Imavere vallas Laimetsas. Vabadussõjas 18. veebruarist 1919 reamehena 2. ratsapolgu 4. eskadronis. Haigestus rindel ning oli 21. märtsist 6. aprillini ravimisel Ühistöö haiglas Viljandis. Jäi lahingus Punaarmeeга 22. aprillil 1919 teadmata kadunuks. Matmispaik teadmata.

LELK Riia Jakobi Eesti pihtkonna õpetaja kirikutäht nr 189/1900; EELK Järva-Peetri koguduse personaalraamat III 1898–1929; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIV 1910–1940; Alliku vallaelanike nimekiri 1910–1911; ERA.680.3.693 (teenistusleht); ERA.620.2.4.L.18p. (kadunuks jäämine); Sakala 1919, nr 26: 1.

ANI (ka **ANNI**), **Jaan** (sünd **Joann**) Anna p, reamees (1919).

Sündis 22. (vkj 9.) juulil 1900 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Arusaare mõisa Mändla külas. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, alates 27. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodus. Sai 17. märtsil 1919 Lätimaal Turna mõisa juures lahingus Punaarmeeга mõlemast jalast haavata, pärast paranemist oli kodus lühiajalisel puhkusel. Haigestus ja evakueeriti 18. augustil 2. diviisi sidumispunkti. Suri 28. augustil 1919 Valgas Eesti Punase Risti haiglas. Maeti Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

Reamees Jaan Ani.

Nimi Valga Vabadussõjas langenute mälestussambal Priimetsa kalmistul (J. ANI).

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 25/1900; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; ERA.680.3.676 (teenistusleht); ERA.542.1.5.L.933, 947 (surm); ERA.542.1.37.L.101 (surm).

ARRO (ka **ARO**, **ARU**), **Martin** Tõnise p, reamees (1919).

Sündis 30. (vkj 18.) märtsil 1898 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Vitsjärve külas töölise peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas teenis reamehena 2. jalaväepolgu kuulipildujate komandos. Langes 25. veebruaril 1919 lahingus Punaarmeeга Pihkva rindel Petserimaal Molnika (ka Smolnika) küla juures. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi on Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (MARTIN ARU).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 88/1898; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIV 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 49/1919; ERA.541.1.31.L.7 (surm); 2. JPA 2007: 187–188, 371.

BLOCKMANN (sünd **BLOKMANN**), **Jaan** Jüri p, reamees (1919).

Sündis 18. (vkj 5.) novembril 1900 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala vallas Ollepas. Vallaline. Õppis ministeeriumikoolis. Töötas Ollepa mõisas sepana. Vabadussõjas 27. maist 1919 reamehena 3. diviisi tagavarapataljoni 1. roodus, kust

juunis viidi üle 9. jalaväepolgu 9. roodu. Sai 22. novembril lahingus Punaarmeega Narva rindel Venemaal Verino mõisa juures vasakust jalast haavata. Suri 23. novembril 1919 haavadesse teel 1. Tallinna sõjaväehaiglasse. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN BLOCKMANN) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (JAAN BLOKMANN), kuid jäi teostamata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 194/1900; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIV 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 204/1919; ERA.680.3.693 (teenistusleht).

Jaan Blockmanni haud Pilstveres.

EHRBERG (ka **EINBERG**), **Jüri** Hansu p, reamees (1919).

Sündis 10. veebruaril (vkj 29. jaanuaril) 1897 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala valla Kahala külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas detsembrist 1918 Kabala Kaitse Liidus, kust viidi 12. jaanuaril 1919 reamehena üle 3. jalaväepolgu 1. roodu. Langes lahingus Punaarmeega 6. märtsil 1919 Lätimaal Vitsemhofi (Wietzenhof, Vijciems) mõisa all Stampveveri talu juures. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi on Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JÜRI EHRBERG) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (JÜRI EHRBERG), kuid jäi teostamata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 39/1897; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIV. A–K. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 43/1919; ERA.542.1.1.L.180 (surm); ERA.542.1.5.L.210 (surm); ERA.680.3.653 (teenistusleht).

Jüri Ehrbergi haud Pilstveres.

ESSMANN, Hans Jaani p, nooremallohvitser (1918).

Sündis 22. (vkj 10.) juunil 1883 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Palukülas talupidaja peres. Abiellus 20. (vkj 7.) märtsil 1910 Maali Vahteriga (1885–1932), lastetu. Õppis vallakoolis ja rahvakooliõpetaja kursustel. 1915–1918 Esimeses maailmasõjas 269. Novorževski jalaväepolgus. Vabadussõja algul 23. detsembril 1918 võeti Viljandis nooremallohvitserina rahvaväkke. 5. jaanuarist 1919 määrati 6. jalaväepolku, 15. aprillist läkitati 3. diviisi muusikakomandosse, kus haigestus ja evakueeriti. Suri 7. juulil 1919 Viljandis Eesti Punase Risti haiglas soetõppe. Maeti Pilstvere kalmistule.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 185/1883; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIII. Arusaare, Loopre, Pilstvere, Kõo 1865–1910; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 122/1919; ERA.680.3.556 (teenistusleht).

ESSMANN, Jaan (ka **Johan**) Jüri p, reamees (1919).

Sündis 7. juunil (vkj 26. mail) 1888 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Kirivere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis ministeeriumikoolis. Vabadussõjas 17. jaanuarist 1919 reamehena 2. diviisi tagavarapataljoni 2. roodus, juba 21. jaanuaril viidi üle Tartu etapi komandandi komandosse, kus haigestus ja saadeti 6. veebruaril 1919 ravile. Suri 14. aprillil 1919 Kõo vallas tiisikusse. Maeti Pilstvere kalmistule.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 117/1888; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIII. Arusaare, Loopre, Pilstvere, Kõo 1865–1910; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 81/1919; ERA.680.3.590 (teenistusleht); ERA.565.1.5.L.21, 26.

FELDMANN (sünd **VELTMANN**, ka **VELDMANN**), **Tõnis** Mari p, reamees (1918).

Sündis 9. juulil (vkj 27. juunil) 1893 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Koksvere külas, hiljem asus elama Viljandi valda. Abiellus 2. augustil (vkj 20. juulil) 1914 Viljandi Pauluse kirikus Liisa Kurikuga (1890), lapsed Linda (1915–1916) ja Magda (1919–1919). Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 321. hospitalis. Vabadussõjas 1918. aasta 22. detsembrist 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 7. roodus, mis 15. märtsist 1919 arvati 6. jalaväepolgu 7. rooduks. Langes 26. aprillil 1919 koos 13 kaaslasega Lätimaal Piksaare (Piksäri) raudteejaama juures Punaarmee kätte vangi. Suri mais 1919 Staraja Russa haiglas. Matmispaik teadmata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 140/1893; EELK Viljandi Jaani koguduse personaalraamat III (eesti pihtkond) 1891–1900; ERA.680.3.622 (teenistusleht); ERA.546.1.24. L.140 (surm); 6. JP 1938: 712 (surm).

GRUFT (ka **KRUFT**), **Jaan** (sünd **Ivan**) Jaani (Ivan) p, reamees (1919).

Sündis 2. märtsil (vkj 18. veebruaril) 1899 Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonna Vastemõisa vallas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas 1919. aasta algul Kõo vallas. Vabadussõjas 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 1. roodus, viidi 16. märtsil 1919 polgu kuulipildujate komandosse. Haigestus juuli algul 1919 ja evakueeriti 2. diviisi sidumise salga haiglasse, kust viidi üle Kuressaare sõjaväe sanatooriumi. Septembris 1919 saadeti 1. Tallinna sõjaväehaiglasse, kuhu jäi pikaajasele ravile. Suri 3. detsembril 1920 Tallinna 1. sõjaväehaiglas puusaliigeste tiisikusse. Maeti Tallinna sõjaväe kalmistule.

EAÕK Suure-Jaani koguduse sünnikanne nr 7/1899; EAÕK Suure-Jaani koguduse pihiliste nimekirjad 1899; ERA.680.3.677 (teenistusleht); ERA.542.1.5.L.898, 987, 1032 (haiglates viibimine); ERA.542.1.37.L.106, 108 (haigestumine); ERA.660.1.259.L.märkimata (surm).

GRÜNBERG, Hans (surmakandes **Otto**) Mardi p, reamees (1919).

Sündis 1. aprillil (vkj 20. märtsil) 1892 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala valla Rassi külas töölise peres. 1896. aastast oli perekond Suure-Jaani koguduses. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 1. jaanuarist 1919 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 5. roodus. Võttis osa lahingutest Punaarmee ja *Landeswehr*’i vastu Põhja-Lätis. Haigestus juunis 1919, pärast paranemist viidi septembris 1919 üle Tallinna tagavarapolgu rivitute komandosse. Oktoobris 1919 komandeeriti Telliskopli lõhkeainete ümberpaigutamise töökomando juurde. Haigestus veebruari algul 1920 ning paigutati ravile. Suri 10. veebruaril 1920 1. Tallinna sõjaväehaiglas rōugetesse. Maeti Tallinna sõjaväe kalmistule.

Nimi kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (HANS GRÜNBERG), kuid jäi teostamata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 62/1892; EELK Suure-Jaani koguduse personaalraamat XII. A–H. 1894–1939; EELK Tallinna Pauluse koguduse surmakanne nr 39/1920; ERA.660.1.2.L.91p (surm); ERA.680.3.615 (teenistusleht); Päevaleht 1920, nr 42: 4 (surmakuulutus).

HENDRIKSON (sünd **INDRIKSON**), **Aleksander** Ado (Avdi) p, reamees (1919).

Sündis 26. (vkj 14.) aprillil 1886 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Arusaare vallas talupoja peres. Vallaline. Õppis kihelkonnakoolis. Vabadussõja algul 23. detsembril 1918 võeti Viljandis rahvaväkke. 1. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Sai 9. jaanuaril 1919 haavata ning evakueeriti Tallinna sõjaväehaiglasse. Märtsis 1919 arvati pärast paranemist taas 5. roodu, kust tervislikel põhjustel viidi üle tööroodu. Aprillis 1919 arvati polgu komandandi komandosse. Suri 8. jaanuaril 1920 Tartu 2. sõjaväehaiglas sarlakitesse. Maeti Arusaare õigeusu kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**ALEKS. HENDRIKSON**).

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 13/1886; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EAÕK Arusaare koguduse surmakanne nr 1/1920; ERA.660.2.9.L.12p (surm); ERA.680.3.577 (teenistusleht).

HERMANN (sünd **ERMAN**, ka **GERMAN**), **Paul** (sünd **Pavel**) Jüri (Georgi) p, nooremallohvitser (1918).

Sündis 3. septembril (vkj 22. augustil) 1894 Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonna Sürgavere valla Lõhavere mõisas talupoja peres. Pere asus 1899 elama Pilstvere kihelkonna Kabala valla Laeva, hiljem Kurla külla. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 1. mereväepolgus. Vabadussõjas 22. detsembrist 1918 nooremallohvitserina 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 6. roodus. Langes 3. märtsil 1919 lahingus Punaarmee Läti Lätimaal Kureli mõisa all, teistel andmetel 4. märtsil 1919 Piksaare (Piksäri) jaama juures. Matmispaik teadmata.

Nimi kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (**PAUL HERMANN**), kuid jäi teostamata.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 22/1894; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; ERA.680.3.629 (teenistusleht); ERA.546.1.45.L.522; 6. JP 1938: 711 (surm).

HIMMELREICH, **Hans** Jaani p, alamleitnant (1919).

Sündis 2. jaanuaril 1890 (vkj 21. detsembril 1889) Viljandimaa Pilstvere kihelkonnas Imavere valla Kikevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis Paide 4-klassilises linnakoolis ja 1. Oranienbaumi lipnikekoolis 1915. Mobiliseeriti Esimese maailmasõja eel juulis 1914 ja määrati reamehena 3. tagavarapataljoni, septembris 1914 viidi üle Soome kaardiväepolgu tagavarapataljoni. Juulis 1915 läkitati sõjakooli. Oktoobrist 1915 lipnik. Nooremohvitser 134. tagavarapataljonis, 1915. aasta detsembrist 22. tagavarapolgus, kus detsembrist 1916 oli rooduülem. Aprillist 1917 Tallinnas kindral Tutškovi 4. jalaväepolgus kuni jaanuarini 1918. Osales lahingutes Rumeenia rindel aprillist novembrini 1917. Pälvis Stanislavi III klassi ordeni. Vabadussõja eel 25. novembril

1918 astus rahvaväkke. 1918. aasta 15. detsembrist 5. jalaväepolgu 1. roodu nooremohvitser. Juunis 1919 ülen-dati alamleitnandiks. Langes 20. novembril 1919 lahingus Punaarmeega Pihkva rindel Petserimaal Polzohnovo ja Lakno küla all. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenu-te mälestussambal (HANS HIMMELREICH) ning oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis paikne-nud mälestustahvil, mis on taastamata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 16/1890; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIV. A–K. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 212/1919; ERA.495.7.1033 (tee-nistuskiri); Walter, Tojak 2000: 74.

Hans Himmelreichi haud Pilstveres.

IBRUS, Bernhard Juhani p, reamees (1919).

Sündis 25. (vkj 13.) jaanuaril 1900 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Uduallika külas. Vallaline. Õppis vallakoolis. 12. jaanuarist 1919 Vabadussõjas 3. jala-väepolgu 1. roodus. Oli 23. märtsist 1919 ravil Tallinna 1. sõjaväehaiglas. Paranenuna saadeti tagasi oma väeossa. Pärast sõda aprillis 1920 läkitati olümpiamängudele, kust jõudis tagasi juulis ning jätkas teenistust polgu 1. roodus. Haigestus samal kuul ja paigutati ravile. Suri 3. augustil 1920 Pärnu linnahaiglas. Matmispaik teadmata.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (BERNHARD IBRUS).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 21/1900; EELK Pilstvere koguduse personaal-raamat XIV. A–K. 1910–1940; ERA.680.3.694 (teenistusleht); ERA.542.1.73.L.378p, 397p.

IBRUS, Johannes Hansu p, nooremallohvitser (1918).

Sündis 10. jaanuaril 1888 (vkj 29. detsembril 1887) Viljandimaa Pilstvere kihel-konna Kõo valla Venevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis 2. Eesti polgus Viljandis. Vabadussõjas 1918. aasta 28. detsembrist 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 8. roodus. Sai 3. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmeega Viljandimaal Kärstna mõisa juures raskelt haavata ning langes punaväelaste kätte, kes ta kohapeal tapsid. Maeti algul sinnasamasse Kärstna kõrtsi ette sõdurite ühishauda. Märtsis 1919 sängitasid omaksed põrmu ümber Pilstvere kalmistule. Algset hauakohta tähistab monument.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JOHANNES IBRUS) ja Kärstna lahingute monumendil (J. IBRUS).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 7/1888; EELK Pilstvere koguduse perso-naalraamat XIV. A–K. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 44/1919; ERA.680.3.590 (teenistusleht); 6. JP 1938: 712 (surm); 6. JP 1938: 111–112, 712.

IBRUS, Karl (ka **Kaarel**) Hansu p, reamees (1919).

Sündis 30. (vkj 18.) märtsil 1887 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Koksvere külas talupidaja peres. Abiellus 21. (vkj 8.) jaanuaril 1912 Pilstvere kirikus Maria Kelliga (1887). Lapsed Armilde (1912–1921) ja Arnold (1914). Õppis vallakoo-lis. Vabadussõjas Kabala Kaitse Liidus, 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu

1. roodus. Võttis osa lahingutest Punaarmeeга Viljandimaal. Sai 30. jaanuaril 1919 lahingus Viljandimaal Helme mõisa juures raskelt haavata. Pärast paranemist lubati puhkusele, kuid jäi põdema ning kustutati oktoobris 1919 polgu ja roodu nimekirjast. Suri 7. aprillil 1920 Kõo vallas sisehaigusse. Maeti Pilistvere kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 85/1887; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XIV. A–K. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 84/1920; ERA.680.3.584 (teenistusleht); ERA.680.3.584 (teenistusleht).

JALAKAS (sünd **JALLAKAS**), **Mihkel** Hansu p, VR II/3, reamees (1918).

VR II/3, nr 632/24.08.1920 *Sakala partisanide polgu reamehele Mihkel Hansu p. JALAKAS'ele hinnates wahwust, mis ülesnäitanud lahingus 15. apr. 1919 a. Panikowitschi mõisa all.*

Sündis 2. mail (vkj. 20. aprillil) 1885 Viljandimaa Põltsamaa kihelkonna Uue-Põltsamaa valla Võhma külas vabadiku peres. Hiljem asuti rentima Imavere vallas Kaasiku talu. Vallaline. Õppis vallakoolis. Töötas 1918 Põltsamaa alevis tiserina. Osales Esimeses maailmasõjas, 1917–1918 teenis 2. Eesti polgus Viljandis.

Vabadussõja algul 21. detsembril 1918 võeti rahvaväkke. 24. jaanuarist 1919 reamehena 2. tagavarapataljonis, 21. veebruaril 1919 viidi üle Viljandi kaitsepataljoni 1. roodu, kus oli veltveebli kohusetäitja. Võttis osa lahingutest Punaarmeeга Võru-ja Petserimaal. Sai 23. aprillil 1919 lahingus Petserimaal Pankjavitsa mõisa juures peast raskelt haavata. Suri 24. aprillil 1919 sidumispunktis Vastseliina vaksalis. Maeti Põltsamaa kalmistule.

Postuumselt antud Vabaduse Ristile lisandusid 10 000 marka ja Vabadussõja Mälestusmärk (anti vanematele).

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (MIHKEL JALAKAS) ja Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (MIHKEL JALAKAS) ning tõenäoliselt Põltsamaa kirikus asunud mälestustahvilil (hävinud).

EELK Põltsamaa koguduse sünnikanne nr 102/1885; EELK Põltsamaa koguduse personaalraamat II. 1902–1938; EELK Põltsamaa koguduse surmakanne nr 127/1919;

Reamees Mihkel Jalakase VR II/3 matus.

Mihkel Jalakase VR II/3 haud Põltsamaal.

ERA.562.1.27.L.193 (surm); ERA.680.3.570 (teenistusleht); ERA.31.5.1826.L.47p (VR); VMA 2006: 142–143.

KALLASPOOLIK, Johannes (sünd **KALJASPOLIK, Johann**) Kristjani (Ristian) p, reamees (1919).

Sündis 8. oktoobril (vkj 26. septembril) 1882 Pärnumaa Vändra kihelkonna Uue-Vändra valla Mäudara küla Ülejõe talus vabadiku peres. Vallaline. Pere asus 1905 Suure-Jaani kihelkonda. Õppis vallakoolis. Elas 1918 Pilstvere kihelkonna Kabala valla Villevere külas. Esimese maailmasõja ajal teenis miilitsakomandos. Vabadussõjas 1919. aasta 2. jaanuarist 3. jalaväepolgu 5. roodus. Jäi lahingus Punaarmeeaga 24. jaanuaril 1919 Viljandimaal Tõrva lähistel Roobe mõisa all teadmata kadunuks. Sai tõenäoliselt surma ning maeti kui tundmatu sõdur Helme kalmistule sõdurite ühishauda.

Täpsustuseks, et 24. jaanuaril 1919 Tõrva lähistel peetud lahingutes langes 12 tundmatuks jäänud Eesti sõdurit. Neist kaks said surma Kalme külas Romistle talu metsas ja 10 meest Roobe mõisa all. Nad maeti 7. veebruaril ja 13. aprillil 1919 tundmatutena Helme kalmistule.

Nimi kavatseti raiuda 1933. aastal Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvile (**JOHANNES KALLASPOOLIK**), kuid jäi teostamata.

EELK Vändra koguduse sünnikanne nr 155/1882; EELK Vändra koguduse personaalraamat. A–V. XVII (Uue-Vändra) 1897?–1934; EELK Suure-Jaani koguduse personaalraamat XIII. H–L. 1918–1939; EELK Helme koguduse surmakanded nr 55–56/1919; EELK Helme koguduse surmakanded nr 133–142/1919; ERA.542.1.1.L.112p (surm); ERA.680.3.550 (teenistusleht).

KARLOV (ka **KARLOF**), **Jüri** Andrese p, reamees (1919).

Sündis 10. oktoobril (vkj 27. septembril) 1901 Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonna Taevere vallas. Vallaline. Pere asus hiljem Pilstvere kihelkonna Kabala valda. Elas 1919 Imavere valla Järavere küla Kadastiku talus. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas vabatahtlikult 14. aprillist 1919 reamehena *Scouts* tagavara *company*'s, viidi 24. aprillist 1919 üle *Scouts* pataljoni *E-company*'sse. Võttis osa lahingutest Petserimaal ja Pihkva all. Langes 19. juulil 1919 lahingus Punaarmeeaga Venemaal Pihkva rindel Karamõševo raudteejaama piirkonnas Vassiljeva küla vallutamisel. Maeti tõenäoliselt tundmatuna Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

Talle anti postuumselt tasuta maa Viljandimaa Kabala valla Kabala mõisa Mäo asundusest. See 19,69-hektarine koht, millel seisis mõisaajast elumaja, sai nimeks Vana-Kasari talu. Kohta hakkas maist 1922 pidama langenu isa Andres Karlov, kellele talu kinnistati mais 1932.

Nimi kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvile (**JÜRI KARLOF**), kuid jäi teostamata.

EELK Suure-Jaani koguduse sünnikanne nr 177/1901; EELK Suure-Jaani koguduse personaalraamat. XIII H–L. 1918–1939; EELK Valga Peetri koguduse surmakanded nr 159–163/1919; ERA.680.3.710 (teenistusleht); ERA.558.1.49.L.61 (surm); ERA.63.18.846 (tasuta maa); SRV 1936: 287, 479.

KERT (teenistuslehel **KÄÄRT**, ka **KÄRT**), **August** Peetri p, reamees (1919).

Sündis 19. (vkj 7.) detsembril 1887 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Eistvere valla Puiatu külas sulase peres. Kirjaoskamatu. Elas 1918 Imavere valla Loogiku talus. Vabadussõjas 3. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Langes 24. jaanuaril 1919 Viljandimaal Tõrva lähistel Roobe mõisa all lahingus Punaarmeeaga. Tõenäoliselt maeti tundmatu sõdurina Helme kalmistule sõdurite ühishauda.

Täpsustuseks, et 24. jaanuaril 1919 Tõrva lähistel toimunud lahingutes langes 12 tundmatuks jäänud Eesti sõdurit. Neist kaks said surma Kalme külas Romistle talu metsas ja 10 meest Roobe mõisa all. Nad maeti 7. veebruaril ja 13. aprillil 1919 tundmatutena Helme kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 295/1887; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat. XV K–L. 1910–1940; EELK Pilistvere personaalraamat. XIa (Kabala, Ollepa, Põltsamaa) 1875–1911; EELK Helme koguduse surmakanded nr 55-56/1919; EELK Helme koguduse surmakanded nr 133–142/1919; ERA.542.1.1.L.128p (surm); ERA.680.3.578 (teenistusleht).

KLEIUS (ka **KLEJUS**), **Jaan** Hansu p, reamees (1919).

Sündis 2. septembril (vkj 21. augustil) 1892 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Jalametsa-Laimetsa (hiljem Imavere) valla Laimetsa külas. Perekond asus 1898 elama Narva. Abiellus 7. septembril 1919 Narva Aleksandri kirikus Helene Undiga (1894), lastetu. Vabadussõjas algul Narva Kaitse Liidus, alates 9. maist 1919 reamehena 2. kindluse raskesuurtükiväe divisjoni 1. patareis. Suri 25. jaanuaril 1920 Narvas kopsupõletikku. Maeti Narva Aleksandri koguduse kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 174/1892; EELK Narva Aleksandri koguduse personaalraamat III. K–L. 1897–1939; EELK Narva Aleksandri koguduse surmakanne nr 63/1920; ERA.601.1.1.L.98; ERA.601.1.3.L.34p.

KOLK, **Jüri** Jüri p, reamees (1919).

Sündis 28. (vkj 16.) juulil 1884 Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonna Sürgavere valla Nokka talus kaupmehe peres. Vallaline. Perekond asus 1914 elama Pilistvere kihelkonna Imavere valda Kitseliiva tallu. Õppis kihelkonnakoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 742. jalaväepolgus. Vabadussõjas 2. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Jäi 24. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmeeaga Viljandimaal Tõrva lähistel Roobe mõisa all teadmata kadunuks. Sai tõenäoliselt surma ning maeti tundmatu sõdurina Helme kalmistule sõdurite ühishauda.

Täpsustuseks, et 24. jaanuaril 1919 Tõrva lähistel toimunud lahingutes langes 12 tundmatuks jäänud Eesti sõdurit. Neist kaks said surma Kalme külas Romistle talu metsas ja 10 meest Roobe mõisa all. Nad maeti 7. veebruaril ja 13. aprillil 1919 tundmatutena Helme kalmistule.

EELK Suure-Jaani koguduse sünnikanne nr 189/1884; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Helme koguduse surmakanded nr 55-56/1919; EELK Helme koguduse surmakanded nr 133–142/1919; ERA.542.1.1.L.112p (surm); ERA.680.3.564 (teenistusleht).

KOLK, Peeter Jaani p, reamees (1919).

Sündis 21. (vkj 9.) jaanuaril 1890 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Loopre vallas talupidaja peres. Õppis kihelkonnakoolis. Vallaline. Elas 1918 Imavere vallas. Vabadussõjas algul oli Kabala Kaitse Liidus, 12. jaanuarist 1919 teenis reamehena 3. jalaväepolgu 2. roodus. Langes 2. juulil 1919 lahingus Rauddiviisiga Lätimaal Riia lähisel Seltini (Seltinghof, Zeltīņi) kipsivabriku juures. Maeti algul Kurtenhofi (Salaspils) raudteejaama lähisel asuva Auks-Skrabene (Augšskrabene) talu juurde ühishauda. Juuli lõpul 1919 maeti ümber Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (PEETER KOLK).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 25/1890; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 133/1919; ERA.542.1.36.L.448 (surm); ERA.680.3.604 (teenistusleht).

KOTSAR (ka **KOTSAAR**), **Jaak** Andrese p, reamees (1918).

Sündis 14. (vkj 2.) septembril 1882 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Kotsama külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis kihelkonnakoolis. Võttis osa Esimesest maailmasõjast, kus teenis 172. jalaväepolgus. Elas 1918 Uue-Võidu valla Liigu talus. Vabadussõjas 22. detsembrist 1918 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 7. roodus, 15. aprillist 1919 polgu 7. roodus. Langes lahingus Punaarmeelega 25. aprillil 1919 Lätimaal Piksaare (Piksāri) jaama juures. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAK KOTSAR).

Vend Jüri Kotsar langes samuti Vabadussõjas.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 194/1882; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 95/1919; ERA.680.3.550 (teenistusleht).

KOTSAR (ka **KOTSAAR**), **Jüri** (sünd **Jürri**) Andrese p, reamees (1919).

Sündis 2. detsembril (vkj 20. novembril) 1880 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Venevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis kihelkonnakoolis. Asus 1900 elama Narva. Töötas 1918 Tallinna linnavalitsuses vanema maamõõtjana. Vabadussõjas 7. jaanuarist 1919 reamehest kirjutajana 1. Tallinna kaitsepataljoni 1. roodus. Langes 24. aprillil 1919 lahingus Punaarmeelega suurtükimürsu läbi Võrumaal teel Nursi valla kohtumaja juurest Simmuli külla. Maeti Pilistvere kalmistule.

Talle anti postuumselt tasuta maa Harjumaa Peningi valla Perila-Retla mõisast. See 31,76-hektarine koht sai nimeks Väljaotsa talu. Maist 1927 asus kohta pidama langenu isa Andres Kotsar, kellele talu kinnistati detsembris 1931.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JÜRI KOTSAR).

Vend Jaak Kotsar langes samuti Vabadussõjas.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 316/1880; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XIIIa (Kõo). 1865–1914; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 94/1919; ERA.63.10.6542 (tasuta maa); ERA.568.1.6.L.137; ERA.568.1.11.L.607 (surm); ERA.568.1.14.L.28.

KUKK (sünd **KUK**), **Jakob** Hansu p, reamees (1919).

Sündis 14. (vkj 2.) oktoobril 1885 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Võisiku valla Nõmavere külas talupidaja peres. Abiellus 23. märtsil 1919 Pilistvere kirikus Anna Lichtiga (1898), lastetu. Õppis vallakoolis. Elas 1918 Võisiku valla Helbi talus. Esimese maailmasõja ajal teenis 1. tagavarapataljonis. Vabadussõjas 15. jaanuarist 1919 reamehena 2. diviisi tagavarapataljoni 2. roodus. Juba 21. jaanuaril viidi üle Tartu etapi komandandi komandosse, mis 2. aprillist nimetati ümber Tartu vahe etapi komandandi komandoks. Suri 10. aprillil 1919 Tartus garnisoni haiglas meningiiti. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAKOB KUKK).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 240/1885; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 76/1919; ERA.680.3.571 (teenistusleht), ERA.565.1.5.L.26.

KÜTT, **Karl** Karli (ka Kaarel) p, reamees (1919).

Sündis 28. (vkj 16.) juunil 1884 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Vitsjärve külas. Hiljem asus pere Võisiku valla Röstla küla Viilu tallu. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 7. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 6. roodus, kust 12. jaanuaril läkitati 2. diviisi tagavarapataljoni. 22. veebruarist 1919 teenis reamehena Viljandi kaitsepataljoni 1. roodus. Osales võitlustes Punaarmeeга Rogosi mõisa ja Munamäe ümbruses. Sai 20. märtsil 1919 lahingus Võrumaal Haanja mõisa juures jalast haavata ning evakueeriti Tartu sõjaväehaiglasse. Suri 4. aprillil 1919 Tartu ülikooli haavakliinikus. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (KARL KÜTT) ja Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (KARL KÜTT) ning tõenäoliselt Põltsamaa kirikus asunud mälestustahvlil (hävinud).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 164/1884; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 78/1919; EAA.2100.12.1014.L.63,77 (surm); ERA.680.3.564 (teenistusleht); SP 1934: 127, 304.

LABIDAS, **Aleksander** Mihkli (Mihhail) p, reamees (1919).

Sündis 9. veebruaril (vkj 28. jaanuaril) 1899 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Arusaare mõisa talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas 1919 Kõo vallas. Vabadussõjas 11. jaanuarist 1919 Kabala Kaitse Liidus, 27. jaanuarist 1919 arvati reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodu. 8. veebruaril 1919 viidi üle 2. diviisi 2. brigaadi sidekomandosse. Operatiivstaap arreteeris ta 3. märtsil 1919 kui kahtlase isiku, kuid vabastas. 23. märtsist 1919 arvati reamehena 6. jalaväepolgu 11. roodu. Jäi 27. aprillil 1919 lahingus Punaarmeeга Lätimaal Ruhja juures teadmata kadunuks.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (ALEKSAND. LABIDAS).

Selgituseks, et leidis veel üks Aleksander Mihkli (Mihhail) p. Labidas. Tema sündis 18. (vkj 6.) veebruaril 1899 Pärnumaa Vana-Vändra vallas, elas hiljem Kabala vallas. Pole andmeid, et tema oleks Vabadussõjas osalenud. Nimekaimust Aleksander Labidas suri 1. mail 1964 Suure-Jaani külanõukogus.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 11/1899; EAÕK Arusaare koguduse liikmete

nimekirjad 1896–1911; ERA.680.3.682 (teenistusleht); ERA.546.1.16.L.41 (teenistuskäik); EAÕK Vändra koguduse sünnikanne nr 1/1899 (nimekaim); Suure-Jaani kn surmaakt nr 28/1964 (nimekaim).

LAUR, Jüri Jaani p, reamees (1919).

Sündis 15. (vkj 3.) novembril 1889 Järvamaa Türi kihelkonna Alliku vallas. Pere asus 1919 elama Pilstvere kihelkonna Imavere valda. Vallaline. Õppis ministeeriumikoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 16. Siberi kütipolgus. Tegutses Imavere vallas lukksepana. Vabadussõjas 1. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Jäi 24. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmee ja Viljandimaal Tõrva alevi juures teadmata kadunuks. Hiljem selgus, et oli langenud vang, viidud Valka ja tapetud punaväelaste poolt. Oli algul maetud Valgas ühishauda. Märtsis 1919 sängitasid omaksed põrmu ümber Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JÜRI LAUR).

EELK Türi koguduse sünnikanne nr 232/1889; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 48/1919; ERA.542.1.1.L.112p (surm); ERA.680.3.598 (teenistusleht).

**Jüri Lauri haud
Pilstveres.**

LEIS, August Hansu p, nooremallohvitser (1918).

Sündis 22. (vkj 10.) septembril 1895 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Imavere vallas kõrtsmiku peres, hiljem asus pere Kabala valda. Elas ja töötas 1918 mõisavalitsejana Järvamaal Alliku vallas. Vallaline. Oli lõpetanud kaks semestrit põllutööinstituudis. Esimese maailmasõja ajal teenis Viljandi sõjaväe ülema kantseleis. Vabadussõjas 15. detsembrist 1918 nooremallohvitserina 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 5. roodus. Haigestus ja oli maist 1919 kodus ravil. Suri 26. juulil 1919 Viljandimaal Kabala vallas tiisikusse. Maeti Pilstvere kalmistule.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 169/1895; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 136/1919; ERA.680.3.638 (teenistusleht); ERA.546.1.45.L.408 (surm).

LEPP, Martin (ka Mart) Jüri (Georgi) p, reamees (1918).

Sündis 16. (vkj 4.) veebruaril 1895 Viljandimaa Põltsamaa kihelkonna Adavere valla Puiatu külas talupoja peres. Oli Kikevere õigeusu koguduse liige. Vallaline. Õppis valla-koolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 142. jalaväepolgus. Vabadussõjas 15. detsembrist 1918 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 6. roodus. Sai 29. juunil 1919 lahingus Lätimaal Riia all Valgjärve kanali ääres haavata. Langes 24. augustil 1919 lahingus Punaarmee ja Pihkva rindel Venemaal Moglino raudteejaama lähedal. Maeti Viljandi apostliku õigeusu koguduse Toome kalmistule. Vabadussõjas langenute Viljandi ühiskalmistu rekonstrueerimise ajal 1933. aastal paigaldati eks-

**Martin Lepa haud
Viljandi Vabadussõjas
langenute ühiskal-
mistul.**

likult tema nimega hauatähis nimetatud kalmistule, kus see asub ka tänapäeval.

Nimi Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (MARTIN LEPP).

EAÕK Kikevere koguduse sünnikanne nr 5/1895; EAÕK Kikevere koguduse pihiliste nimekirjad 1896; EAÕK Viljandi koguduse surmakanne nr 25/1919; ERA.680.3.638 (teenistusleht); ERA.546.1.16.L.45; ERA.546.1.45.L.413 (surm); 6. JP 1938: 712,725.

LEPPIK, Karl (sünd **Karla**) Jaani p, reamees (1919).

Sündis 27. (vkj 15.) jaanuaril 1899 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Lebavere külas töölise peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. 1919 elas Kõo vallas. Vabadussõjas Kabala Kaitse Liidus, 27. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodus. Langes 21. juunil 1919 lahingus *Landeswehr* 'iga Lätimaal Võnnu (Wenden, Cēsis) all Ronneburgi (Rauna) mõisa juures. Maeti algul Valga Vabadussõjas langenute kalmistule, kust juulis 1919 maeti ümber Pilistvere kalmistule.

Talle anti postuumselt tasuta maa Viljandimaa Vana-Põltsamaa valla Vana-Põltsamaa mõisast. See 17,79-hektarine koht sai nimeks Piiri talu, mida hakkas maist 1921 pidama langenu ema Mari Leppik, kellele talu kinnistati detsembris 1931.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (KARL LEPPIK), Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (KARL LEPPIK) ja Valga Vabadussõjas langenute mälestussambal Priimetsa kalmistul (K. LEPPIK) ning tõenäoliselt Põltsamaa kirikus asunud mälestustahvilil (hävinud).

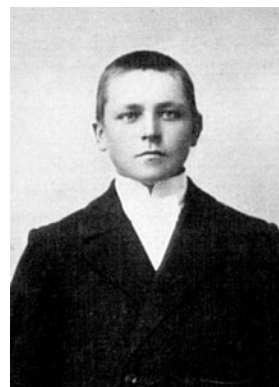
EELK Põltsamaa koguduse sünnikanne nr 16/1899; EELK Põltsamaa koguduse personaalraamat I. 1902–1938; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 131/1919; ERA.680.3.682 (teenistusleht); ERA.63.18.4323 (tasuta maa).

LIIBER (sünd **LIEBER**), **Jüri** Jüri p, vanemallohvitser (1919).

Sündis 1. veebruaril (vkj 20. jaanuaril) 1897 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Imavere valla Järavere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis kihelkonnakoolis ja põllutöökoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 11. kütipolgus. Vabadussõja algul Kabala Kaitse Liidus, 12. jaanuarist 1919 vanemallohvitserina 3. jalaväepolgu 2. roodus. Langes 11. märtsil 1919 lahingus Punaarmeega Lätimaal Vitsemhofi (Wietzenhof, Vijciems) mõisa Liitoki talu juures ning maeti sinnasamasse ühishauda. Juunis 1919 maeti ümber Pilistvere kalmistule.

**Jüri Liiberi haud
Pilistveres.**

**Vanemallohvitser Jüri
Liiber.**

Jüri Liiber ja Andres Sapp olid pärit ühest vallast, sama aastakäigu mehed, koos läksid sõtta, teenisid ühes roodus ja langesid samas lahingus. Jüri Liiberi isa töi surnukehad Lätimaalt koju ja mattis Pilistvere kalmistule ühele hauaplatsile.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JÜRI LIIBER).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 42/1897; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 108/1919; ERA.680.3.539 (teenistusleht); 3. JR 1926: 43, 78.

LIIVER (sünd **LIEVER**, ka **LIKER, LIIVE**), **Jaan** Jaagu p, reamees (1919).

Sündis 27. (vkj 14.) märtsil 1900 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo vallas. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 20. juulist 1919 reamehena 3. diviisi tagavarapataljoni 3. roodus, viidi 3. septembril 1919 üle 8. jalaväepolgu 11. roodu, kuid 7. oktoobril 1919 arvati 1. kuulipildujate roodu. Osales koos polguga lahingutes Punaarmee vastu Lätimaal Põtalovo ja Narva rindel Jamburgi lähistel. Suri 29. detsembril 1919 Tallinna 1. sõjaväehaiglas kõhutüüfuse ja peaaajupõletiku tõttu. Maeti Tallinna sõjaväekalmistule.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 61/1900; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XV. K–L. 1910–1940; EELK Tallinna Pauluse koguduse surmakanne nr 184/1919; ERA.660.1.40.L.198 (surm); ERA.680.3.682 (teenistusleht).

LOTT, Jüri (sünd **JÄNES, Georgi**) Tõnise (Dionisi) p, nooremallohvitser (1918).

Sündis 5. oktoobril (vkj 23. septembril) 1888 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala valla Kurla külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 16. detsembrist 1918 reamehena Laiarööpaliisel soomusrongil nr 1 (maist 1919 Laiarööpaliine soomusrong Kapten Irv) 3. dessantroodus. Ülendati veebruaris 1919 jefreitoriks (kapral) ja mais 1919 nooremallohvitseriks. Mais 1919 kinnitati 3. roodu 4. jao ülemaks. Langes 6. septembril 1919 lahingus Punaarmeega Pihkva rindel Petserimaal Irboska raudteejaama juures. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JÜRI LOTT) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (JÜRI LOTT), kuid jäi teostamata.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 32/1888; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XI (Adavere, Kabala, Ollepa) 1865–1910; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 161/1919; ERA.2477.1.9.L.53p; ERA.2477.1.12.L.30; ERA.2477.1.15.L.106 (surm); ERA.2477.1.22.L.61.

LUIK, Johan (sünd **Joann**) Jüri (Georgi) p, reamees (1919).

Sündis 22. (vkj 10.) oktoobril 1877 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Arusaare valla Mändla külas talupoja peres. Abiellus 4. septembril (vkj 19. augustil) 1907 Arusaare õigeusu kirikus Anna Masinguga (1890), poeg Jevgeni (1910). Õppis vallakoolis. Elas 1918 Kõo vallas. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, 12. jaanuarist 1919 arvati reamehena 3. jalaväepolgu 1. roodu. Sai haavata 30. jaanuaril 1919 Viljandimaal Helme mõisa juures. Suri 1. veebruaril 1919 Viljandis 3. jalaväepolgu haiglas haavadesse. Maeti Arusaare õigeusu kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JUHAN LUIK).

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 29/1877; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EAÕK Arusaare koguduse surmakanne nr 3/1919; ERA.680.3.539 (teenistusleht); ERA.542.1.5.L.50 (surm).

LUIK, Jüri Joosepi p, nooremallohvitser (1919).

Sündis 22. (vkj 10.) juunil 1891 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Venevere külas Madise talu pidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis 2. Eesti polgus Viljandis. Vabadussõjas 1. jaanuarist 1919 nooremallohvitserina 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 5. roodus. Langes 30. juunil 1919 lahingus *Landeswehr*'iga Lätimaal Riia lähistel Valgjärve kanali juures Ringenbergi (Remberges) mõisa all. Maeti Viljandi Vabadussõjas langenute ühiskalmistule.

Vend Tõnu Luik oli Vabaduse Risti kavaler.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 137/1891; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVI. L–P. 1910–1940; EELK Viljandi Pauluse koguduse surmakanne nr 214/1919; ERA.3142.1.2962.L.173 (surmatunnistus); ERA.680.3.611 (teenistusleht); 6. JP 1938: 715.

Jüri Luige haud
Viljandi Vabadussõjas langenute ühiskalmistul.

MATSINA (sünd **MATSI**), Jüri Madise p, reamees (1919).

Sündis 28. (vkj 16.) oktoobril 1886 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Ollepa külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis kihelkonnakoolis. 1915–1918 võttis osa Esimesest maailmasõjast, teenides 28. kütipolgus. Vabadussõjas 1. jaanuarist 1919 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 5. roodus. Langes 17. märtsil 1919 lahingus Punaarmeeaga Lätimaal Kureli mõisa juures. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JÜRI MATSINA) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (JÜRI MATSINA), kuid jäi teostamata.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 256/1886; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVI. L–P. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 57/1919; ERA.3142.1.2962.L.75 (surmateade); ERA.680.3.579 (teenistusleht).

Jüri Matsina haud
Pilistveres.

MIKK, Jaan (sünd **MICK**, alates 1895 **Joann**) Jaani p, nooremallohvitser (1918).

Sündis 13. (vkj 1.) jaanuaril 1863 Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonna Navesti valla Sado talu pidaja peres. Abiellus 26. (vkj 14.) mail 1895 Arusaare õigeusu kirikus Anna Rankiga (1862–1913), lastetu. Asus 1895 elama Pilistvere kihelkonna Kabala valla Ollepa külla, siirdus abiellumisega seoses õigeusku ning sai eesnimeks Joann. Vabadussõjas 29. novembrist 1918 nooremallohvitserina 1. ratsapolgu 1. eskadronis. Jäi 27. mail 1919 lahingus Punaarmeeaga Lätimaal Scharlottenburgi (Kalnapedeze) juures teadmata kadunuks.

EELK Suure-Jaani koguduse sünnikanne nr 23/1963; EELK Suure-Jaani koguduse peremeetrika X. Olustvere, Aimla, Reegoldi, Jaska, Navesti 1863–1896; EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 14/1895 (tegelikult õigeusku ristimine); EAÕK Arusaare koguduse abielukanne nr 19/1895; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; ERA.680.3.539 (teenistusleht).

MULKSON, Peeter Hansu p, reamees (1919).

Sündis 1. novembril (vkj 20. oktoobril) 1874 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Eistvere valla Taadikvere küla Mägede talu pidaja peres. Abiellus 11. märtsil (vkj 26. veebruaril) 1906 Pilistvere kirikus Maria Rimmoniga (1884), lapsed Magda (1907) ja Meta (1912–1912). Õppis vallakoolis. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 2. roodus, kust 6. veebruaril viidi üle tööroodu. Haigestus ja paigutati polgu ambulantsi, kust 13. veebruaril 1919 saadeti Viljandi haiglasse. Suri 24. veebruaril 1919 Viljandis Ühistöö haiglas grippi. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (PEETER MULKSON).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 276/1874; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVI. L–P. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 34/1919; ERA.542.1.5.L.388 (surm); ERA.680.3.539 (teenistusleht).

MÄGI, Karl (sünd **MÄGGI, Carl**) Hindreku (ka Hendrik) p, reamees (1919).

Sündis 27. (vkj 15.) novembril 1891 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Imavere valla Tammeküla külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elukutselt rätsep. Esimese maailmasõja ajal teenis 423. jalaväepolgus. Vabadussõjas 16. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 8. roodus. 17. veebruaril 1919 langes lahingus Punaarmee Läti maal Stakelni (Stackeln, Strenči) lähistel Ramneeki talu juures vangi ning punaväelased tapsid ta. Tõenäoliselt maeti tundmatuna Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 241/1891; EELK Pilistvere koguduse pere-meetrika XVI/1910–1940; ERA.542.1.1.L.171 (vangi langemine); ERA.680.3.612 (teenistusleht); 3. JR 1926: 37.

MÄGI, Toomas (sünd **MÄGGI, Tomas**) Hansu p, reamees (1919).

Sündis 30. (vkj 18.) juulil 1885 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Imavere valla Tammeküla külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 180. jalaväepolgus. Vabadussõjas 1919. aasta 2. jaanuarist 3. jalaväepolgu 5. roodus. Langes 24. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmee Viljandimaal Tõrva lähistel Roobe mõisa all. Tõenäoliselt maeti tundmatu sõdurina Helme kalmistule sõdurite ühishauda.

Täpsustuseks, et 24. jaanuaril 1919 Tõrva lähistel peetud lahingutes langes 12 tundmatuks jäänud Eesti sõdurit. Neist kaks said surma Kalme külas Romistle talu metsas ja 10 meest Roobe mõisa all. Nad maeti 7. veebruaril ja 13. aprillil 1919 tundmatutena Helme kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 181/1885; EELK Pilistvere koguduse pere-meetrika XVI/1910–1940; EELK Helme koguduse surmakanded nr 55-56/1919; EELK Helme koguduse surmakanded nr 133–142/1919; ERA.542.1.1.L.128p (surm); ERA.680.3.573 (teenistusleht).

MÜLLERSON (ka **MELLERSON**), **Jakob** (sünd **Jakov**) Andres (Andrei) p, reamees (1919).

Sündis 4. oktoobril (vkj 22. septembril) 1889 Tartumaa Laiuse kihelkonna Kivijärve valla Kivijärve mõisa moonaka peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Pere asus 1911 Pilistvere kihelkonna Imavere valla Jalametsa külla. Elas 1919 Ivanovi talus. Esimese maailmasõja ajal teenis 1. Eesti polgus. Vabadussõjas 7. veebruarist 1919 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisvas pataljonis, 15. aprillist 1919 määrati polgu 8. roodu. Langes 9. juunil 1919 lahingus *Landeswehr*'iga Lätimaal Võnnu (Wenden, Cēsis) linna juures. Maeti Kikevere õigeusu kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAKOB MÜLLERSON).

EAÕK Laiuse koguduse sünnikanne nr 21/1889; EAÕK Laiuse koguduse liikmete nimekiri 1894–1896; EAÕK Lause koguduse liikmete nimekiri 1906–1916; EAÕK Kikevere koguduse pihiliste nimekirjad 1913; EAÕK Kikevere koguduse surmakanne nr 4/1919; ERA.546.1.23.L.71 (surm); ERA.680.3.598 (teenistusleht).

NURK, August Mihkli (Mihhail) p, reamees (1918).

Sündis 30. (vkj 18.) septembril 1889 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Paluküla külas talupoja peres. Vallaline. Elukutselt puusepp. Esimese maailmasõja ajal teenis 471. Kozelski jalaväepolgus. Vabadussõjas 23. detsembrist 1918 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisvas pataljonis, 15. aprillist 1919 määrati polgu 8. roodu. 26. juulil 1919 sai Pihkva rindel Venemaal Slavkovitši küla juures raskelt haavata. Evakueeriti Pihkva haiglasse, kus suri augustis 1919. Maeti Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

Nimi Valga Vabadussõjas langenute mälestussambal Priimetsa kalmistul (A. NURK).

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 16/1889; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EELK Valga Peetri koguduse surmakanne nr 229/1919; ERA.680.3.599 (teenistusleht); ERA.546.1.16.L.213 (teenistuskäik).

PENT, Johannes (sünd **Joann**) Andres (Andrei) p, reamees (1919).

Sündis 9. mail (vkj 27. aprillil) 1898 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Kurla külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 27. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodus, läkitati veebruaris 1919 õpperoodu. 9. septembril 1919 viidi suurtüki tagavarapataljoni tagavarapatariisse, 9. oktoobril 1919 läkitati 1. kindluse raske suurtükiväe divisjoni patariisse nr 12, kus teenis hobusemehe. 1. mail 1920 viidi üle 2. suurtükiväepolgu väljapatariisse nr 10. Suri 14. septembril 1920 haigusse Tartu 1. sõjaväehaiglas. Tõenäoliselt maeti Tartu Vabadussõjas langenute kalmistule Pauluse koguduse surnuaias.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JUHANNES PENT).

Vend Mihkel (sünd Mihail) Pent oli Vabaduse Risti kavaler.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 20/1898; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; ERA.680.3.670 (teenistusleht); ERA.660.2.14.L.443p (surm).

PETERS, Albert Mihkli p, VR II/3, alamkapten (1918).

VR II/3 nr 1880/21.02.1920 *lahingus 20. märtsil 1919 a. Taiwola jaama juures langenud Kitsarööpaliste soomusrongide ülemale Alamkapten Albert Mihkli p. PETERS'ile.*

Sündis 11. veebruaril (vkj. 30. jaanuaril) 1893 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Viruvere küla Uuetalu talu pidaja peres. Vallaline. Õppis valla- ja Pilstvere kihelkonnakoolis, Paide 4-klassilises linnakoolis ja Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi 6-kuulistel põllu- ja karjakasvatuse kursustel ning tegi eksternina Pärnus apteekriõpilase kutseeksami. Sõjalise hariduse sai Oranienbaumi lipnikekoolis 1915. Võeti Esimese maailmasõja ajal oktoobris 1914 teenistusse ning määrati 172. tagavarapolku. Juulis 1915 ülendati lipnikuks. Augustist 1915 kuni jaanuarini 1918 võttis 17. armee koosseisus 10. Novoingermanlandi polgu rooduülemana osa lahingutegevusest Austria-Ungari vägede vastu. Sai 22. veebruaril 1916 Sapranoi küla juures lahingus haavata. Pälvis Vladimiri IV klassi, Anna III ja IV klassi ning Stanislavi III klassi ordeni. Ülendati septembris 1917 alamleitnandiks. Jaanuarist aprillini 1918 teenis 1. Eesti polgus rooduülema kohusetäitjana. Ülendati aprillis 1918 leitnandiks ja alamkapteniks.

Vabadussõja eel 20. novembril 1918 astus rahvaväkke ning määrati läbikäijate komando ülemaks. Alates 15. jaanuarist 1919 Kitsarööpaliste soomusrongide ülem, 10. veebruarist 1919 ühtlasi Soomusrongide divisjoni ülema abi. Langes lahingus Punaarmeeaga 20. märtsil 1919 Võrumaal Taheva raudteejaama juures. Maeti Pilstvere kalmistule.

Postuumselt antud Vabaduse Ristile lisandusid 100 000 marka, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja Mälestusmärk, mis anti isale.

Tasuta maa suurusega 29,78 hektarit, mis eraldati Viljandimaa Uue-Põltsamaa valla Uue-Põltsamaa mõisast, sai nimeks Alberti talu. Kohta asus maist 1924 pidama langenu isa Mihkel Peters, kuid pärast tema surma päris selle langenu vend Erdman Peters, kellele koht kinnistati novembris 1932.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (ALBERT PETERS) ning oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvilil, mis on taastamata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 42/1893; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVI. L–P. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 60/1919; ERA.31.5.1826.L.127p (VR); ERA.495.7.4067 (teenistuskiri); ERA.63.18.3941 (tasuta maa); EVK 1935: 246; Walter, Tojak 2000: 159–161; VMA 2005: 141–142.

Alamkapten Albert Peters
VR II/3.

Albert Petersi VR II/3
haud Pilstveres.

PIHELKAS (sünd **PIGELKAS**), **Martin** Tõnise (Dionisi) p, reamees (1919).

Sündis 20. (vkj 8.) märtsil 1898 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Kahala külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 1. roodus, augustist 1919 nimetati roodu nooremaks kirjutajaks. Suri 29. augustil 1919 Tartu 3. sõjaväehaiglas düsenteeriasse. Maeti Arusaare õigeusu kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**MARTIN PIHELKAS**) ning 1933. aastal kavatseti raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (**MARTIN PIHELKAS**), kuid jäi teostamata.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 15/1898; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EAÕK Arusaare koguduse surmakanne nr 17/1919; ERA.660.1.1203. L.118 (surm); ERA.680.3.671 (teenistusleht).

PIHLAK, August Jaagu p, reamees (1919).

Sündis 7. oktoobril (vkj 24. septembril) 1900 Viljandimaa Kolga-Jaani kihelkonna Võisiku valla moonaka peres. Vallaline. Pere läks aprillis 1915 Põltsamaa kogudusse. Vallakooli haridusega. Vabadussõjas 23. maist 1919 reamehena 3. diviisi tagavarapataljoni 1. roodus, 24. juunist 1919 viidi üle 9. jalaväepolgu 10. roodu. 20. detsembril 1919 sai Narva rindel Venemaal Sala küla juures haavata. Suri 21. detsembril 1919 Narvas 1. diviisi eesrinna sidumise salga haiglas. Maetud tõenäoliselt Narva Vabadussõjas langenute kalmistule.

Talle anti postuumselt Viljandimaa Võisiku valla Võisiku mõisast tasuta maad. See 13,45-hektarine koht, mis asus Pilistvere kihelkonna Nõmavere-Esku asunduses, sai nimeks Esku talu. 1919. aastast oli seda rentinud langenu isa ja talle anti koht tasuta kasutada maist 1932. Detsembris 1935 kinnitati talu langenu vennale Aleksander Pihlakule.

Nimi Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**AUGUST PIHLAK**) ning tõenäoliselt Põltsamaa kirikus asunud mälestustahvilil (hävinud).

EELK Kolga-Jaani koguduse sünnikanne nr 54/1900; EELK Kolga-Jaani koguduse personaalraamat VI. Võisiku 1908–1940; EELK Põltsamaa koguduse personaalraamat V. 1902–1938; ERA.680.3.701 (teenistusleht); ERA.660.1.2030.L.149p. (surm); ERA.63.18.5386 (tasuta maa).

PILMANN (ka **PIILMANN**), **Jaak** Jaagu p, reamees (1919).

Sündis 17. (vkj 5.) mail 1893 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Soomevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis ministeeriumikoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 18. Siberi kütipolgus. Vabadussõjas 23. detsembrist 1918 Kabala Kaitse Liidus, arvati 15. aprillist 1919 reamehena 6. jalaväepolgu 6. roodu, 10. juunist 1919 viidi üle polgu kuulipildujate komandosse. Langes 25. juunil 1919 lahingus *Landeswehr*’iga Lätimaal Koiva (Gauja) jõe ääres Hinzenbergi (Inčukalns) mõisa juures. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**JAAK PIILMANN**).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 118/1893; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVI. L–P. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 115/1919, ERA.680.3.626 (teenistusleht); ERA.546.1.16.L.314 (teenistuskäik); ERA.3142.1.2962. L.280 (surm);

PISTOHLKORS, Oskar Alexander Eugen von Eugen Karl Alexanderi p, reamees (1919).

Sündis 15. (vkj 3.) juulil 1894 Lätimaal Riia maakonna Loddigeri (Lēdurga) kihelkonna Widdrischi (Vidriž) valla Idseli (Īgate) mõisa rentniku peres. Vallaline. Perekond asus 1897 elama Imaverre. Õppis Viljandis saksa koolis ja Lätimaal Võnnu (Wenden, Cēsis) lähistel gümnaasiumis (*Livländisches Landesgymnasium zu Birkenruh bei Wenden*, Bērzaines ģimnāzija). Esimeses maailmasõjas vabatahtlikuna Vene kaardiväe tragunipolgus. Lahkus kevadel 1918 teenistusest ja tuli kodumaale. Astus novembris 1918 vabatahtlikult Tartu saksa Kaitse Liitu, teenis 3. jaanuarist 1919 ratsanikuna Balti pataljonis. Haigestus rindel ja evakueeriti. Suri 29. juunil 1919 Tallinnas Geiffenhageni erakliinikus pärast kahte maooperatsiooni. Maeti Rutikvere mõisa kalmistule Põltsamaa kihelkonnas.

Nimi Tallinnas Mustpeade Majas asunud mälestustahvilil (OSKAR v. PISTOHLKORS), 1922, taastatud 2008 Nõmme Rahu kirikus. Tõenäoliselt oli tema nimi ka Tartu Jaani kirikus 1933 üles pandud mälestustahvilil (taastamata).

LELK Lēdurga koguduse saksa pihtkonna sünnikanne nr 3/1894; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIX (saksa pihtkond). 1860–1932; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 138/1919; ERA.581.1.33.L.(märkimata); Das Balten-Regiment ein Jahr im Felde, 25–26; Heldengedenkbuch des Baltenregiments, 80; Trei, A. 2010, 277.

Reamees Oskar Alexander Eugen von Pistohlkors.

PRAKS, Paul Peetri p, VR II/3, lipnik (1917).

VR II/3 nr 2905/18.02.1925 *hinnates vahvust, mis lipnik Paul PRAKS Eesti Vabadussõjas üles näidanud.*

Sündis 27. (vkj 15.) veebruaril 1891 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Pilstvere kirikuvalla kooliõpetaja peres. Vallaline. Õppis valla- ja Pilstvere kihelkonnakoolis ning Ostaškovo 4-klassilises reaalkoolis. Sõjalise hariduse sai 1917 Põhjarinde lipnikekoolis Gatšinas. Võeti Esimese maailmasõja ajal septembris 1915 teenistusse. Osales 48. tagavarapolguga oktoobrist 1916 maini 1917 lahingutes sakslaste vastu. Ülendati septembris 1917 lipnikuks. Oli 48. tagavarapolgu 3. roodus nooremohvitser kuni vabastamiseni jaanuaris 1918. Vabadussõjas 2. detsembrist 1918 nooremohvitser 4. jalaväepolgu 3. roodus, aprillist 1919 sama roodu vanemohvitser. Langes lahingus Punaarmeega 10. augustil 1919 Narva rindel Venemaal Luuga jõe ääres Aleksandrovskaia Gorka all. Maeti Pilstvere kalmistule.

Postuumselt määratud Vabaduse Ristile lisandusid 25 000 marka, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja Mälestusmärk.

Tasuta maa suurusega 19 tiinu anti Järvamaa Väätsa valla Rõa mõisast. Koht sai nimeks Nurmiste talu. Maist 1922 asus talu pidama langenu vend Eduard Praks, kellele see kinnistati 1929. aastal.

Lipnik Paul Praks VR II/3.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (PAUL PRAKS) ning oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvil, mis on taastamata.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 59/1891; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 146/1919; ERA.31.5.1826.L.188p (VR); ERA.495.7.4256 (teenistuskiri); ERA.544.1.39.L.107p (teenistuskäik); ERA.63.11.5916 (tasuta maa); Walter, Tojak 2000: 168; VMA 2005: 142-143.

PUHK, Rudolf (sünd **Rudolph**) Tõnise p, reamees (1919).

Sündis 9. novembril (vkj 28. oktoobril) 1899 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Viruvere küla talupoja peres. Vallaline. Kooliõpilane. Vabadussõjas 29. jaanuarist 1919 reamehena *Scouts* rügemendi B *company*'s. Võttis osa lahingutest Punaarmee vastu Põhja-Lätis, Võru- ja Petserimaal. 28. veebruaril 1919 sai Ruhja lähistel haavata, pärast paranemist jätkas teenistust väeosas. Langes 6. aprillil 1919 Petserimaal Ivanovo Boloto küla juures. Maeti Viljandi Vabadussõjas langenute ühiskalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (RUDOLF PUHK).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 195/1899; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; ERA.680.3.686 (teenistusleht); SRV 1936: 478, 482.

Rudolf Puhki haud
Viljandi Vabadussõjas
langenute ühiskal-
mistul.

PUSKAR, Jaan Jaani p, vanemallohvitser (1919, postuumselt).

Sündis 31. (vkj 19.) oktoobril 1895 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala vallas kooliõpetaja peres. Vallaline. Õppis linna kõrgemas algkoolis. Elas 1918 Tallinnas. Osales Esimeses maailmasõjas. Vabadussõjas vabatahtlikuna 7. detsembrist 1918 nooremallohvitserina Laiarööpalise soomusrongi nr 1 dessantroodu 2. rühmas. Langes 29. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmeega Tartumaal Sangaste jaama juures. Maeti Tallinna Kaarli kalmistule. Ülendati 16. veebruaril 1919 postuumselt vanemallohvitseriks.

Nimi kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvile (JAAN PUSKAR), kuid jäi teostamata.

Onu kolonelleitnant Johann Puskar oli Vabaduse Risti kavaler.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 225/1895; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Tallinna Kaarli koguduse I pihtkonna surmakanne nr 45/1919; ERA.680.3.640 (teenistusleht); ERA.2477.1.9.L.63p.; ERA.2477.1.22.L.103.

PÕDRA (ka **PÕDER**, **PÕDDER**), Jaan Jaani p, reamees (1919).

Sündis 27. (vkj 15.) septembril 1887 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Kurla külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 1919. aasta 7. jaanuarist 1. Tallinna kaitsepataljoni 1. roodus. Langes luurekäigul 19. veebruaril 1919 Lätimaal Opekalni (Oppekaln, Apukalns) juures lahingus punaväelastega. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN PÕDRA) ja kavatseti raiuda 1933. aastal Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvile (JAAN PÕDER), kuid jäi teostamata.

Riigiarhiivis asub Pärnu-Viljandi sõjaväeringkonna staabi materjalide hulgas teenistusleht, kus segamini aetud tema ja nimekaimu Jaan Jaani p. Pöderi (sünd 1886 Päre vallas, teenis Vabadussõja ajal 2. jalaväepolgus, suri 1927 Mustla alevis) andmed.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 234/1887; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 35/1919; ERA.568.1.6.L.6; ERA.568.1.11.L.127; ERA.568.1.14.L.51; ERA.680.3.580 (teenistusleht).

RAAM (ka **RAMM**), **Priido** (ka **Priidu**) Jaani p, reamees (1919).

Sündis 9. juulil (vkj 27. juunil) 1896 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo vallas töölise peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 3. jalaväepolgu tagavarapataljonis. Vabadussõjas 13. veebruarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodus. 26. aprillil 1919 sai Lätimaal Valka lähistel Turna mõisa juures haavata. Suri 29. aprillil 1919 Tartu 1. sõjaväehaiglas haavadesse. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**PRIIDO RAMM**) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (**PRIIDU RAAM**), kuid jäi teostamata.

Vend Heinrich (sünd Hindrik) Raam oli Vabaduse Risti kavaler.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 115/1896; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 90/1919; ERA.660.1.1869.L.86 (surm); ERA.680.3.650 (teenistusleht).

Priido Raami haud Pilistveres.

RAKEL (ka **RAKKEL**, **RACKEL**), **August** Jaani p, reamees (1919).

Sündis 2. jaanuaril 1901 (vkj 20. detsembril 1900) Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Venevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõja algul võeti Kabala Kaitse Liitu, kust viidi 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 1. roodu. Langes 26. veebruaril 1919 luurekäigul Punaarmee vastu Lätimaal Vitsemhofi (Wietzenhof, Vijciems) mõisa juures. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**AUGUST RAKKEL**).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 12/1901; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 37/1919; ERA.542.1.36.L.70p (surm); ERA.680.3.702 (teenistusleht).

RASS, **Jaan** Peedi p, vanemallohvitser (1918).

Sündis 7. veebruaril (vkj 26. jaanuaril) 1891 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Villevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis ministeeriumikoolis. 1917–1918 teenis Esimeses maailmasõjas telegrafistina 1. Eesti polgus. Vabadussõjas 23. detsembrist 1918 vanemallohvitserina 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 8. roodus. Langes 25. juunil 1919 lahingus *Landeswehr*’iga Lätimaal Hinzenbergi (Inčukalns) mõisa juures. Matmispaik teadmata.

Nimi kavatseti raiuda 1933 Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (**JAAN RASS**), kuid jäi teostamata.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 34/1891; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; ERA.680.3.613 (teenistusleht); 6. JP 1938: 712.

REBANE (sünd **REBBANE**), **Jaani** Jaani p, reamees (1919).

Sündis 30. (vkj 18.) jaanuaril 1898 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala valla Villevere külas talupidaja peres. Hiljem asus pere elama Kõo valda Kangrusaare külla Joosta tallu. Õppis ministeeriumikoolis. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis 1. diviisi suurtükiväes. Vabadussõjas 15. aprillist 1919 reamehena 3. diviisi õppekomandos, 26. aprillil viidi üle 6. jalaväepolgu 14. roodu. Haigestus jaanuaris 1920 ja paigutati ravile. Suri 1. juulil 1920 Tallinna 1. sõjaväehaiglas kopsutiisikuse ja kurgupõletiku tõttu. Maeti Pilstvere kalmistule.

Jaani Rebase haud Pilstveres.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN REBANE).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 33/1898; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 121/1920; ERA.660.1.259.L. (märkimata) (surm); ERA.680.3.671 (teenistusleht).

REBANE (sünd **REBBANE**), **Paul** Hansu p, reamees (1919).

Sündis 23. (vkj 10.) jaanuaril 1903 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Imavere valla Järavere külas kooliõpetaja peres. Vallaline. Oli Põltsamaa gümnaasiumi õpilane. Vabadussõjas vabatahtlikult novembrist 1918 Põltsamaa Kaitse Liidu komandandi komandos, 1. jaanuarist 1919 arvati reamehena 6. jalaväepolgu 14. roodu. Aprilli lõpul 1919 viidi üle Viljandi kooliõpilaste roodu, mis komandeeriti 6. jalaväepolgu juurde. Osales lahingutes Punaarmee ja Saksa Rauddiviisi vastu. Sai haavata 21. juunil 1919 Lätimaal Stolbeni (Stalbe) mõisa juures. Suri 27. juunil 1919 Tartu 1. sõjaväehaiglas haavadesse. Maeti Pilstvere kalmistule.

Paul Rebase haud Pilstveres.

Talle anti postuumselt tasuta maa Viljandimaa Uue-Põltsamaa valla Uue-Põltsamaa mõisa Mällikvere asundusest. See 19,77-hektarine koht sai nimeks Pauli talu, mida hakkas maist 1921 pidama langenu isa Hans Rebane. Talu kinnistati aprillis 1934 langenu vennale Heino Rebasele.

Õppursõdur Paul Rebane Põltsamaa gümnaasiumi tahvilil.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (PAUL REBANE), Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (PAUL REBANE) ja Põltsamaa gümnaasiumi Vabadussõjas langenu kooliõpilaste mälestustahvilil (PAUL REBANE) ning tõenäoliselt Põltsamaa kirikus asunud mälestustahvilil (hävinud).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 19/1903; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 114/1919; ERA.63.18.3909 (tasuta maa); ERA.660.1.1869.L.174.p. (surm); ERA.3142.1.2962. L.184 (surmatunnistus); ERA.680.3.746; 6.JP 1938: 396–397,736.

REHEPÕLD (sünd **REHHEPÕLD**), **Jaan** Ado p, reamees (1919).

Sündis 5. veebruaril (vkj 24. jaanuaril) 1890 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Venevere külas talupidaja peres. Vallaline. Asus sügisest 1907 elama Kolga-Jaani kihelkonna Võisiku valda. Õppis vallakoolis. Elas 1918 Kõo valla Puna talus. Ametilt meier. Vabadussõjas 1. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Langes 25. mail 1919 lahingus Punaarmeega Lätimaal Stakelni (Stackeln, Strenči) raudteesilla juures. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**JAAN REHEPÕLD**).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 49/1890; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XIIIa (Kõo). 1865–1914; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 103/1919; ERA.542.1.5.L.9 (surm); ERA.680.3.607.

REIMANN, Jaan (sünd **RIEMAN, Joann**) Andrese (Andrei) p, reamees (1919).

Sündis 8. veebruaril (vkj 27. jaanuaril) 1886 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Väike-Villevere külas talupoja peres. Vallaline. Elas 1918 Kabala valla Rätsepa talus. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 2. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Jäi lahingus Punaarmeega 24. jaanuaril 1919 Viljandimaal Tõrva lähisel Roobe mõisa all teadmata kadunuks. Sai tõenäoliselt surma ning maeti tundmatu sõdurina Helme kalmistule sõdurite ühishauda.

Täpsustuseks, et 24. jaanuaril 1919 Tõrva lähisel peetud lahingutes langes 12 tundmatuks jäänud Eesti sõdurit. Neist kaks said surma Kalme külas Romistle talu metsas ja 10 meest Roobe mõisa all. Nad maeti 7. veebruaril ja 13. aprillil 1919 tundmatutena Helme kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**JAAN REIMANN**) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvile (**JAAN REIMANN**), kuid jäi teostamata.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 5/1886; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EELK Helme koguduse surmakanded nr 55-56/1919; EELK Helme koguduse surmakanded nr 133–142/1919; ERA.542.1.1.L.112p (surm); ERA.680.3.581. (teenistusleht).

REINSON, Otto Tõnise p, VR II/3, kapral (1919, postuumselt).

VR II/3 nr 1878/21.02.1920 *lahingus 1919 a. jaanuari kuul Sangaste juures haawatuna waenlaste kätte wangi langenud ja seal nende poolt surmatud Soomusrongi Kapten Irw reamehele Otto Tõnise p. REINSON´ile.*

Sündis 9. juunil (vkj 28. mail) 1897 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Imavere valla Võrevere külas. Vallaline. Haridus teadmata. Perekond asus 1917 elama Harjumaale Raasiku valda. Vabadussõjas 17. jaanuarist 1919 reamehena Laiarööpalise soomusrongi

Kapral Otto Reinson VR II/3 Harju-Jaani kihelkonna sambal.

nr 1 dessantroodu 2. rühmas. 28. jaanuaril 1919 langes Sangaste jaama juures lahingus Punaarmee vangi ning punaväelased tapsid ta. Maeti kinnitamata andmeil Harju-Jaani kalmistule. 9. veebruaril 1919 ülendati postuumselt jefreitoriks (kapral). Postuumselt antud Vabaduse Ristile lisandusid 10 000 marka ja Vabadussõja Mälestusmärk.

Nimi Harju-Jaani kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal Raasikul.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 115/1897; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XII (Eistvere, Võrevere). 1865–1908; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; ERA.2477.1.4.L.38; ERA.2477.1.22.L.124; VMA 2005: 152–153.

RIMMEL (sünd **RÜMMEL**), **August** Ado p, veltveebel (1918).

Sündis 8. veebruaril (vkj 27. jaanuaril) 1893 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Vitsjärve külas. Vallaline. Õppis vallakoolis. Hiljem asus Suure-Jaani kihelkonna Sürgavere valda. Ametilt kingsepp. Elas 1918 Võisiku valla Marguse talus. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis vanemallohvitserina 2. Eesti polgus. Vabadussõjas 28. detsembrist 1918 veltveebina 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 7. roodus. Teenistuslehe andmeil jäi lahingus kadunuks ja kustutati 16. juunist 1919 roodu nimekirjast. Kolga-Jaani koguduse personaalraamatus leidub aga märkus, et ta sai Võnnu juures haavata ja suri haiglas, täpsemaid andmeid pole. Matmispaik teadmata.

Nimi Kolga-Jaani luteri koguduse Vabadussõjas langenute mälestussambal (August Rimmel).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 33/1893; EELK Kolga-Jaani koguduse personaalraamat IV. 1881–1908; EELK Kolga-Jaani koguduse personaalraamat V. 1908–1940, ERA.680.3.626 (teenistusleht).

RÄTSEPSO (sünd **RETSEPSO**, ka **RÄTSEPSON**), **Jaak** Tõnise p, reamees (1918).

Sündis 8. detsembril (vkj 26. novembril) 1891 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo valla Venevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis ministeeriumikoolis. Vabadussõjas 1918. aasta 28. detsembrist 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 8. roodus. Sai 3. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmee Viljandimaal Kärstna mõisa juures raskelt haavata ning langes punaväelaste kätte, kes ta kohapeal tapsid. Maeti algul sinnasamasse Kärstna kõrtsi ette sõdurite ühishauda. Märtsis 1919 sängitasid omaksed põrmu ümber Pilistvere kalmistule. Algset hauakohta tähistab monument.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAK RÄTSEPSO) ja Kärstna lahingute monumendil (J. RÄTSEPSON).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 248/1891; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 47/1919; ERA.680.3.613; 6JP 1938: 111–112, 713.

SAAR, Mihkel Mihkli p, reamees (1919).

Sündis 7. novembril (vkj 26. oktoobril) 1885 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Arusaare valla Võhma külas sulase peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 3. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. 21. jaanuaril 1919 jäi lahingus Punaarmee Viljandimaal Tõrva alevi juures teadmata kadunuks. Hiljem selgus, et ta oli langenud vangi ning punaväelased olid ta Valgas tapnud. Maeti Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

Nimi Valga Vabadussõjas langenute mälestussambal Priimetsa kalmistul (M. SAAR).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 251/1885; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Valga Peetri koguduse surmakanne nr 41/1919; ERA.542.1.1.L.113 (surm); ERA.542.1.5.L.175,252 (surm).

SAGAR (sünd **SAGGAR**), **Johannes** (ka **Juhan**) Jüri p, reamees (1919).

Sündisid kaksikvend Jüriga 30. (vkj 17.) augustil 1900 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Vana-Põltsamaa vallas töölise peres. Elas 1918 Imavere vallas. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas 13. veebruarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodus. Langes 21. juunil 1919 lahingus *Landeswehr*’iga Lätimaal Ronneburgi (Rauna) mõisa juures. Tõenäoliselt maeti tundmatuna Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JOHANNES SAGAR).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 145/1900; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; ERA.68.3.718 (teenistusleht); 3. JR 1926: 62, 79.

SANDER, Hugo Jaani p, reamees (1919).

Sündis 28. (vkj 16.) juunil 1899 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala vallas talupidaja peres. Perekond oli kiriklikult seotud Suure-Jaani kogudusega. Vallaline. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, kust viidi 27. jaanuaril 1919 reamehena üle 3. jalaväepolgu 9. roodu. 26. mail 1919 sai lahingus Punaarmee Stakelni (Stackeln, Strenči) all haavata. 9. juunil 1919 suri Tartu 2. sõjaväehaiglas haavadesse. Haigla ülemarsti päevakäskudes oli ta ekslikult märgitud kui Viljandi kaitsepataljoni sõdur. Maeti Suure-Jaani kalmistule.

Nimi kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (HUGO SANDER), kuid jäi teostamata. Ka Suure-Jaani kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussamba avamise kaval on tema nimi (HUGO SANDER).

EELK Suure-Jaani koguduse sünnikanne nr 121/1899; EELK Suure-Jaani koguduse personaalraamat XIV. M–S. 1918–1939; EELK Suure-Jaani koguduse surmakanne nr 149/1919; ERA.542.1.36.L.477 (surm); ERA.660.1.1166.L.179, 185 (surm); ERA.680.3.687 (teenistusleht).

SAPP, Andres Hansu p, nooremallohvitser (1919).

Sündis 22. (vkj 10.) mail 1897 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Imavere valla Tammeküla külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal teenis 755. jalaväepolgus. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, 12. jaanuarist 1919 nooremallohvitserina 3. jalaväepolgu 2. roodus. Langes 11. märtsil 1919 lahingus Punaarmee Lätimaal Vitsemhofi (Wietzenhof, Vijciems) mõisa Liitoki talu juures ning maeti sinnasamasse ühishauda. Juunis 1919 maeti ümber Pilistvere kalmistule.

Andres Sapp ja Jüri Liiber olid pärit ühest vallast, sama aastakäigu mehed, koos läksid sõtta, teenisid ühes roodus ja langesid samas lahingus. Jüri Liiberi isa tõi surnukehad Lätimaalt koju ja mattis Pilistvere kalmistule ühele hauaplatsile.

Andres Sapi haud Pilistveres.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (ANDRES SAPP).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 107/1897; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 109/1919; 3. JR 1926: 43, 78.

SIIRUS (ka **SIRUS**), **Anton** Madli (esineb ka Peetri) p, reamees (1919).

Sündis 13. (vkj 1.) oktoobril 1883 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Arusaare vallas. Abiellus 21. (vkj 8.) juunil 1908 Pilistvere kirikus Ann Pilmaniga (1876). Lapsed August (1909–1912) ja Eduard (1912). Elas 1918 Olustvere mõisas. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis 2. Eesti polgus Viljandis. Töötas 1918 Olustvere mõisas. Vabadussõjas alates 10. veebruarist 1919 reamehena 1. diviisi tagavarapataljoni 2. roodus. Viidi 19. märtsist 1919 üle Kitsarööpalisele soomusrongile nr 1. Osales lahingutes Punaarmee ja Lõuna-Eestis ja Lätimaal. Suri 27. jaanuaril 1920 Valgas Soomusrongide diviisi sidumise salga haiglas grippi. Maeti tõenäoliselt Valga Vabadussõjas langenute kalmistule.

Suure-Jaani kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussamba avamise kaval on ka tema nimi (ANTON SIIRUS).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 282/1883; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; ERA.680.3.601 (teenistusleht); ERA.660.1.2248. L.24 (surm).

STUTENMEISTER (ka **ŠTUTENMEISTER**), **Karl** Karli p, reamees (1919).

Sündis 13. (vkj 1.) augustil 1896. Pärit Viljandimaa Suure-Jaani kihelkonna Vastemõisa vallast. Õppis vallakoolis. Vallaline. Vabadussõjas 18. veebruarist 1919 reamehena 2. ratsapolgu 4. eskadronis, 14. märtsist viidi üle 3. eskadroni. Langes 25. juunil 1919 lahingus *Landeswehr* 'iga Lätimaal Riia rindel Planupi (Plānupe) mõisa all. Matmispaik teadmata.

Talle anti postuumselt tasuta maa Viljandimaa Imavere valla Imavere mõisast. See 32,43-hektarine koht, millel asusid mõisaajast elumaja ja loomalaut, sai nimeks Pendi talu. Kohta hakkas maist 1921 pidama langenu isa Karl Stutenmeister, kellele talu kinnistati veebruaris 1930, kuid kes müüs selle ära märtsis 1933.

EAÕK Suure-Jaani koguduse pihiliste nimekirjad 1896; Vastemõisa valla perekonnakirjad 1902; ERA.620.2.1.L.60,95 (teenistus); ERA.620.2.6.L.140p (teenistus); ERA.620.2.2.L.59 (surm); ERA.620.2.22.L.39 (surm); ERA.63.18.525 (tasuta maa).

SUIK, **Tõnis** Jaani p, reamees (1919).

Sündis 6. märtsil (vkj 22. veebruaril) 1899 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kõo vallas töölise peres. Vallaline. Elas 1918 Kabala vallas. Õppis ministeeriumikoolis. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, 27. jaanuaril 1919 arvati reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodu, detsembris 1919 viidi üle kuulipildujate roodu. Oli mitu korda haiglas ravil. Suri 27. novembril 1920 Pärnu linnahaiglas meningiiti. Maeti Pilistvere kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 45/1899; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 169/1920; ERA.542.1.73.L.594–595 (surm); ERA.680.3.673 (teenistusleht).

SUTT (ka **SUUT**, **SUIT**, **SÜTT**), **Karl Johannes** Jaani p, reamees (1919).

Sündis 22. (vkj 10.) novembril 1893 Viljandimaa Põltsamaa kihelkonna Pajusi vallas kupja peres. Perekond kuulus Pilistvere kogudusse. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas 1918 Pilistvere kihelkonnas Vana-Põltsamaa valla Räsna külas. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis 2. Eesti polgus Viljandis. Vabadussõjas 1918. aasta 15. detsembrist 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 5. roodus. Sai 27. aprillil 1919 lahingus Punaarmeega Lätimaal Kureli mõisa juures haavata. Suri veel samal päeval Ruhjas sanitaarvagnis haavadesse. Maeti Põltsamaa kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**KARLA SUIT**), Põltsamaa kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**KARL SUTT**) ning tõenäoliselt Põltsamaa kirikus asunud mälestustahvlil (hävinud).

EELK Põltsamaa koguduse sünnikanne nr 254/1893; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Põltsamaa koguduse surmakanne nr 125/1919; ERA.546.1.83.L.53 (surmatunnistus); ERA.680.3.627 (teenistusleht); 6. JP 1938: 711,724.

Karl Johannes Suti
haud Põltsamaal.

SUPP, **Ferdinand** Jaani p, reamees (1919).

Sündis 23. (vkj 10.) mail 1900 Viljandimaa Põltsamaa kihelkonna Lustivere vallas kõrtsmiku peres. Perekond kuulus Pilistvere kogudusse. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas 1919 Kõo vallas. Vabadussõjas 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 1. roodus, 1. juunist 1919 viidi üle polgu kuulipildujate roodu. Haigestus 7. augustil 1919 ja paigutati ravile polgu ambulantsi, kust mõni päev hiljem viidi üle 3. diviisi nakkushaiglasse. Suri 18. augustil 1919 Valgas 3. diviisi külgehakkavate haiguste vastu võitlemise lentsalga haiglas kõhutõppe. Maeti Pilistvere kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**FERDINANT SUPP**).

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 37/1892; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. P–S. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 148/1919; ERA.542.1.5.L.961 (surm); ERA.542.1.37.L.81 (surm); ERA.680.3.704 (teenistusleht).

Ferdinand Supi
haud Pilistveres.

TABUR (sünd **TABBOR**), **Jakob** Andrese p, VR II/3, LKO III klass, ohvitseri asetäitja (1919).

VR II/3 nr 1905/01.09.1920 lahingus 24. augustil 1919 a. Moglino juures langenud Kalewlaste Malewa ohvitseri aset. Jakob Andrese p. *TABUR* 'ile.

LKO III klass, nr 1817/11.12.1924.

Sündis 7. veebruaril (vkj. 26. jaanuaril) 1892 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Kahala külas Kāo talu pidaja peres. Vallaline. Õppis kohalikus vallakoolis, Pilistvere kihelkonnakoolis ning Soomes Põhja-Häme põllutöökoolis ja Riias maa-

mõõtjate kursusel. Vabadussõjas vabatahtlikuna 18. detsembrist 1918, teenides reamehena Kalevlaste Malevas. 1919. aasta mais määrati tehnilise roodu ja juunis 2. roodu nooremohvitseriks ning hiljem vanemohvitseri kohusetäitjaks. 7. juulil 1919 ülendati ohvitseri asetäitjaks. Võttis osa lahingutest Lõuna-Eestis ja Narva rindel ning Põhja-Lätis ja Pihkva ruumis Punaarmee ja *Landeswehr*'i vastu. Langes 24. augustil 1919 lahingus Punaarmeega Pihkva rindel Venemaal Moglino juures Pristani (Podborovje) küla lähistel. Maetud Pilistvere kalmistule.

Ohvitseri asetäitja Jakob Tabur VR II/3.

Jakob Taburi VR II/3 matus.

Jakob Taburi VR II/3 haud Pilistveres.

Postuumselt antud Vabaduse Ristile lisandusid 25 000 marka, tasuta maa normaaltalu suuruses, Vabadussõja Mälestusmärk ning lõunanaabritelt Karutapja orden ja Läti Vabadussõja Mälestusmärk.

Tasuta maa anti maist 1928 langenu emale Tiina Taburile Viljandimaa Olustvere valla Reegoldi kirikumõisast. See 16,2-hektarine krunt, kus paiknesid puust rehi ja küün, sai nimeks Taburi talu. Koha kinkis Tiina Tabur detsembris 1929 poeg Andres Taburile, kellele see kinnistati 1931. aastal.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAKOB TABUR), oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvilil, mis on taastamata, ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvilile (JAKOB TABUR), kuid jäi teostamata.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 37/1892; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 157/1919; ERA.63.18.1883 (tasuta maa); Walter, Tojak 2000: 193; VMA 2005: 160–161; Pihlak, J. 2010: 211–212.

TAMM, Julius Jakobi p, VR I/3, leitnant (1919).

VR I/3 nr 2685/07.04.1922 *Vabadussõjas langenu kangelase leitnant Julius TAMM'e teeneid isamaa vastu hinnates.*

Sündis 12. märtsil (vkj 28. veebruaril) 1890 Järvamaa Järva-Jaani kihelkonna Kuusna vallas kõrtsmiku peres. Vallaline. Õppis Koeru kihelkonnakoolis, Tartus Hugo Treffneri gümnaasiumis ja 1917 Läänerinde lipnikekoolis Pihkvas. Novembrist 1911

sõjaväes 152. Vladikavkazi polgu kirjutajana. Esimeses maailmasõjas osales augustist oktoobrini 1914 polguga lahingutes Galiitsias Austria-Ungari vägede vastu ning oktoobrist 1914 detsembrini 1916 Poolas ja Riia rindel Saksa vägede vastu. Mais 1917 ülendati lipnikuks. Juunist 1917 aprillini 1918 teenis 1. Eesti polgus. Aprillis 1918 ülendati alamleitnandiks.

Vabadussõja eel 26. novembril 1918 määrati nooremohvitseriks 1. jalaväepolgu 3. roodu. Detsembrist 1918 jaanuarini 1919 oli komandeerituna 5. jalaväepolgu 6. roodus. Jaanuaris 1919 määrati 1. jalaväepolgu 14. roodu, oli kuulipildujate komando vanemohvitser. 14. veebruaril 1919 sai Feodorovka küla juures haavata. Mais 1919 nime-tati polgu õppemeeskonna ülemaks. Komandeerituna viibis 4. jalaväepolgu ülema käsu-tuses juunis ja juulis 1919. Novembris 1919 ülendati leitnandiks. Langes 17. detsembril 1919 Narva rindel Venemaal Sala mõisa juures. Maetud Pilstvere kalmistule.

Postuumselt antud Vabaduse Ristile lisandusid 40 000 marka, tasuta maa normaaltalu suuruses ja Vabadussõja Mälestusmärk.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mäles-tussambal (JULIUS TAMM) ning oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvilil ja 1928. aastal Narvas avatud 1. jalaväerügemendi mälestustahvilil (Leitnant JULIUS TAMM), mis on taastamata.

EELK Järva-Jaani koguduse sünnikanne nr 48/1890; EELK Järva-Jaani koguduse personaalraamat XII. (Karinu, Kuusna, Salutaguse) 1886–1926; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIIIa. (Võrevere, Imavere, Hermani, Laimetsa, Jalametsa, Võisiku) 1865–1909; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 239/1919; EVK 1935: 310; Walter, Tojak 2000: 194–195; VMA 2005: 162.

Leitnant Julius Tamm VR I/3.

Julius Tamme VR I/3 haud Pilstveres.

TELLISAAR, Jaan Jaani p, nooremallohvitser (1919?).

Sündis 17. (vkj 5.) juulil 1898 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Imavere valla Eistvere mõisa möldri peres. Vallaline. Pere siirdus 1915 Viljandi Pauluse kogudusse. Õppis vallakoolis. Vabadussõjas teenis kinnitamata andmeil Laiarööpälisel soomus-rongil nr 2. Langes 27. juulil 1919 lahingus Punaarmeega Pihkva rindel Venemaal Ostrovi juures. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN TELLISAAR).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 173/1898; EELK Pilstvere koguduse perso-naalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 137/1919; Tallinna Teataja 1920, nr 44: 4 (mälestuskuulutus).

TELLISAAR (sünd **TELISSAAR**), **Mihkel** (ka **Mart**, **Martin**) Hansu p, lipnik (1917?)

Sündis 27. (vkj 15.) veebruaril 1890 Viljandimaa Viljandi kihelkonna Uue-Võidu valla Tõnissaare talus sulase peres. Siirdus 1906 Kolga-Jaani koguduse liikmeks. Vallaline.

Haridus teadmata. Võttis osa Esimesest maailmasõjast, teenistuskäik teadmata. Vabadussõja eel 26. novembril 1918 arvati teenistusse 4. jalaväe polgu 1. roodu nooremohvitserina. Langes 28. detsembril 1918 lahingus Punaarmeega Harjumaal Kuusalu lähistel Kahala postijaama juures. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (MIHKEL TELLISAAR), oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvil, mis on taastamata.

Mihkel Tellisaare haud Pilstveres.

EELK Viljandi Pauluse koguduse sünnikanne nr 49/1890; EELK Viljandi Pauluse koguduse personaalraamat XXVI (Vana-Võidu, Uue-Võidu, Vägita). 1905–1939; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 19/1919; ERA.544.1.39. L.155; ERA.544.1.68.L.3p; Walter, Tojak 2000: 91.

Lipnik Mikkel Tellisaar.

TISS, Arnold Alexander Jaagu p, alamleitnant (1917).

Sündis 31. (vkj 19.) augustil 1891 Pärnumaa Vändra kihelkonna Uue-Vändra valla Sambliku koolimajas õpetaja peres. Vallaline. Perekond siirdus 1903 Suure-Jaani kogudusse. Õppis Viljandi linnakoolis, omandas Paide linnakooli pedagoogikakursustel kooliõpetaja kutse ning

Arnold Alexander Tissi haud Suure-Jaanis.

läbis 1915. aastal 61. brigaadi juures lipnikekooli. Töötas kooliõpetajana Kabala vallas Villeveres. Mobiliseeriti Esimese maailmasõja eel juulis 1914, teenis reamehena 355. Liivimaa družiinas. Ülendati märtsis 1915 lipnikuks. Teenis nooremohvitserina samas väeosas, 130. üksikus etapiroodus ja 31. etapipataljonis, augustist 1917 oli 6. Siberi

Alamleitnant Arnold Alexander Tissi.

armeeorpuse komandandi noorem abi. Ülendati septembris 1917 alamleitnandiks. Kooliõpetajana vabastati detsembris 1917 sõjaväeteenistusest. Pälvis Stanislavi III klassi.

Vabadussõja algul 27. jaanuaril 1919 mobiliseeriti, 12. veebruarist 1919 määrati Pärnu kaitsepataljoni 4. roodu ülemaks. Väeosa ümberformeerimise tõttu nimetati 1919. aasta 17. maist 9. jalaväepolgu 8. roodu ülemaks, 29. maist 11. roodu ülemaks ning 23. juunist ajutiselt 3. roodu ülemaks. Langes püssikuuli läbi 30. juunil 1919 lahingus *Landeswehr* 'i vastu, võideldes Lätimaal Riia lähistel Koiva (Gauja) jõe ääres Zarnikau (Carnikava) mõisa all. Maeti Suure-Jaani kalmistule.

Nimi Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvlil, mis on taastamata, ning 1933. aastal kavatseti raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (ARNOLD-ALEKSANDER TISS), kuid jäi teostamata. Ka Suure-Jaani kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussamba avamise kaval on tema nimi (ARNOLD TISS).

Vend Paul-Osvald Tammperre (kuni 1935 Tiss) oli Vabaduse Risti kavaler.

EELK Vändra koguduse sünnikanne nr 147/1891; EELK Vändra koguduse persoonalraamat A-V. XVII (Uue-Vändra). 1897–1934; EELK Suure-Jaani koguduse persoonalraamat XV. S–V. 1918–1939; EELK Suure-Jaani koguduse surmakanne nr 160/1919; ERA.495.7.6054 (teenistuskiri); Walter, Tojak 2000: 92.

TOOMINGAS (sünd **TOMILGAS**, ka **TOMINGAS**), **Jaan** (sünd **Joann**) Anna p, reamees (1919).

Sündis 9. veebruaril (vkj 28. jaanuaril) 1887 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Suure-Villevere külas. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas ja töötas 1918 puusepana Kabala valla Jaagumardi talus. Esimese maailmasõja ajal 1915–1917 teenis 20. Siberi kütipolgus. Vabadussõja algul 23. detsembril 1918 võeti Viljandis rahvaväkke, teenis 12. veebruarist 1919 reamehena Tallinnas Varustusvalitsuse saapa ja hoburiistade töökojas. Suri 9. septembril 1919 Tallinna 1. sõjaväehaiglas düsentee-riasse. Maeti Tallinna sõjaväe kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN TOMINGAS).

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 13/1887; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EELK Tallinna Pauluse koguduse surmakanne nr 139/1919; ERA.680.3.589 (teenistusleht).

TUUDELEPP, Jaan (sünd **TUDELEP, Joann**) Jüri p, reamees (1919).

Sündis 25. (vkj 13.) detsembril 1898 Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Kabala valla Suure-Villevere külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas 1918 Kõo valla Võhma külas. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, 27. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 9. roodus. Langes 17. märtsil 1919 lahingus Punaarmeeaga Lätimaal Valka lähistel Turna mõisa juures. Maeti Arusaare apostliku õigeusu kalmistule.

Talle anti postuumselt tasuta maa Viljandimaa Kabala valla Kabala mõisast. See 18,66-hektarine koht, millel olid mõisa ajast küün katlaruumiga ning põuhuoidla, sai nimeks Tuudelepa talu. Kohta hakkas maist 1921 pidama langenu isa Jüri Tuudelepp, kellele talu kinnistati aprillis 1930.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN TUUDELEPP) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (JAAN TUUDELEPP), kuid jäi teostamata.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 46/1898; EAÕK Arusaare koguduse liikmete nimekirjad 1896–1911; EAÕK Arusaare koguduse surmakanne nr 7/1919; ERA.680.3.674 (teenistusleht); ERA.63.18.878 (tasuta maa); ERA.3142.1.2962.L.51,54,266 (surm).

TUUR, Jaan Tõnise p, reamees (1919).

Sündis 22. (vkj 10.) veebruaril 1884 (teenistuslehel ekslikult 1885) Viljandimaa Pilistvere kihelkonna Võisiku valla Nõmavere külas talupidaja peres. Vallaline.

Õppis kihelkonnakoolis. Teenis 2. Eesti polgus 1917–1918. Elas 1918 Võisiku valla Viilu talus. Vabadussõjas algul Kabala Kaitse Liidus, 17. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 4. roodus, kuid juba 26. jaanuaril 1919 vabastati teenistusest. Astus uuesti teenistusse ning määrati 1919. aasta 15. aprillist 6. jalaväepolgu 6. roodu. Suri 28. juunil 1919 Lätimaal Riia all Valgjärve kanali ääres lahingus saadud haavadesse. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAN TUUR).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 53/1884; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 116/1919; ERA.546.1.45. L.346–347 (surm); ERA.680.3.576 (teenistusleht).

Jaani Tuuri haud Pilstveres.

UTT, Mihkel Jaani p, reamees (1919).

Sündis 23. (vkj 11.) märtsil 1888 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Räsna külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Elas 1918 Võisiku valla Vana-Poka talus. Vabadussõjas 2. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus, 12. jaanuarist viidi üle 2. diviisi tagavarapataljoni, 21. veebruarist 1919 Viljandi kaitsepataljoni 1. roodus. Võttis osa lahingutest Punaarmee Võru- ja Petserimaal. Langes lahingus 9. aprillil 1919 Petserimaal Väike-Mihhalkina küla juures. Maetud Kolga-Jaani kalmistule.

Nimi Kolga-Jaani luteri koguduse Vabadussõjas langenute mälestussambal (MIHKEL UTT).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 62/1888; EELK Kolga-Jaani koguduse personaalraamat VI. Võisiku 1908–1940; EELK Kolga-Jaani koguduse surmakanne nr 24/1919; ERA.680.3.595 (teenistusleht); SP 1934: 154–155, 304.

VAHTER, Jaak Jaagu p, reamees (1918).

Sündis 24. (vkj 12.) novembril 1883 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Unakvere külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal 440. jalaväepolgus. Elas 1918 Kõo valla Unakvere küla Sepa talus. Vabadussõjas 23. detsembrist 1918 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 8. roodus. Sai 3. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmee Viljandimaal Kärstna mõisa juures raskelt haavata ning langes punaväelaste kätte, kes ta kohapeal tapsid. Maeti sinnasamasse Kärstna kõrtsi ette sõdurite ühishauda. Märtsis 1919 sängitasid omaksed põrnu ümber Pilstvere kalmistule. Algset hauakohta tähistab monument.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAK VAHTER) ja Kärstna lahingute monumendil (J. VAHTER).

Reamees Jaak Vahter.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 293/1883; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 45/1919; ERA.680.3.562 (teenistusleht); 6. JP 1938: 111–112, 713.

VAHTER, Peeter (ka **Peter**) Jaani p, reamees (1919).

Sündis 24. (vkj 12.) aprillil 1889 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Kirivere külas talupoja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Esimese maailmasõja ajal 1917–1918 teenis 2. Eesti polgus Viljandis. Vabadussõjas 1. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 5. roodus. Sai 21. jaanuaril 1919 Viljandimaal Helme mõisa juures raskelt haavata. Oli algul ravil polgu ambulantsis, kust viidi Tallinna sõjaväehaiglasse. Vabastati arstide komisjoni otsusega 16. aprillil 1919 teenistusest ja saadeti koju. Suri 2. mail 1919 lahingus saadud haavadest tekkinud tüsistuste tõttu oma kodus Kõo vallas. Maeti Pilstvere kalmistule.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 93/1889; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 92/1919); ERA.680.3.602.

VAIN (sünd **VAIM**), **Jaak** Jaagu p, reamees (1918).

Sündis 26. (vkj 14.) juulil 1882 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kõo valla Venevere külas talupidaja peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. Teenis Esimese maailmasõja ajal 176. tagavarapolgus. Vabadussõjas 28. detsembrist 1918 reamehena 6. jalaväepolgu 2. iseseisva pataljoni 8. roodus. Sai 3. jaanuaril 1919 lahingus Punaarmee ja Viljandimaal Kärstna mõisa juures raskelt haavata ning langes punaväelaste kätte, kes ta kohapeal tapsid. Maeti sinnasamasse Kärstna kõrtsi ette sõdurite ühishauda. Märtsis 1919 sängitasid omaksed põrmu ümber Pilstvere kalmistule. Algset hauakohta tähistab monument.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (JAAK VAIN) ja Kärstna lahingute monumendil (J. VAIN).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 153/1882; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 46/1919; ERA.680.3.555 (teenistusleht); 6. JP 1938: 111–112, 713.

VALG, August Jüri p, reamees (1919).

Sündis 8. juulil (vkj 25. juunil) 1900 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala valla talupidaja peres. Vallaline. Elas 1919 Viljandis, kooliõpilane. Vabadussõjas 16. maist 1919 reamehena 3. diviisi tagavarapataljoni Viljandi kooliõpilaste roodus, 13. juunist 1919 arvati Viljandi kooliõpilaste pataljoni 2. roodu. Uppus 10. juulil 1919 Lätimaal Koiva (Gauja) jõkke Võnnu (Wenden, Cēsis) linna lähistel. Maeti Pilstvere kalmistule.

Nimi Pilstvere Vabadussõjas langenute mälestussambal (AUGUST VALG) ning kavatseti 1933. aastal raiuda Kabala valla Vabadussõjas langenute mälestustahvlile (AUGUST VALG), kuid jäi teostamata.

Jaak Vainu haud Pilstveres.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 118/1900; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne nr 126/1919; ERA.680.3.706 (teenistusleht).

VALK, Hans Tõnise (Tõnnis) p, VR II/3, lipnik (1915).

VR II/3 nr 1861/15.09.1920 lahingus 5. novembril 1919 a. Ledistsche küla juures langenud 7. jalaväe polgu lipnik Hans WALK'ile.

Sündis 8. juulil (vkj 26. juunil) 1881 Järvamaa Järva-Peetri kihelkonna Päinurme vallas. Abiellus 21. (vkj 8.) juunil 1910 Tallinna Jaani kirikus Rosalie-Kristine Eichwaldiga (1875). Poeg Hans-Victor (1910–1920). Lapseiga möödus Pilstvere kihelkonna Kõo vallas, kust pere siirdus 1889. aastal Laiusele. 1898. aastal siirdus Torma kihelkonda, täisealisena asus Rakverre ja sealt Tallinna. Õppis Laiuse valla- ja kihelkonnakoolis, Peterburi kubermangu semstvo kooliõpetajate seminaris ning 1917 Aleksei lipnikkoolis Moskvast. Alates 1910 Tallinnas kooliõpetaja. Esimeses maailmasõjas mobiliseerituna jaanuarist 1915 Petrogradi 1. tagavarapataljonis. Osales lahingutes 4. Siberi kütipolguga aprillist 1916 aprillini 1917. Augustis 1917 ülendati lipnikuks. Teenis 123. tagavarapolgu nooremohvitserina Permisi demobiliseerimiseni veebruaris 1918. Seejärel oli Kõnnu valla Loksa 2-klassilise rahvakooli õpetaja. Vabadussõjas 12. septembrist 1919 ohvitseride reservis, kust määrati Panikovitši pataljoni ja sama kuu lõpul läkitati 7. jalaväepolgu 9. roodu nooremohvitseriks. Langes 5. novembril 1919 lahingus Punaarmee Pihkva rindel Petserimaal Ledistse (Ledischtsche) küla juures. Maetud Tallinna Rahumäe kalmistule.

Postuumselt antud Vabaduse Ristile lisandusid 25 000 marka ja Vabadussõja Mälestusmärk.

Tema nimi on Järva-Peetri kirikus kihelkonna Vabaduse Risti kavaleride mälestustahvilil (HANS VALK) ning oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvilil ja 1933. aastal Võru garnisoni ohvitseride kasiinos avatud 7. jalaväerügemendi Vabadussõjas langenud ohvitseride mälestustahvilil (LIPNIK HANS VALK), mis on taastamata.

EELK Koeru koguduse sünnikanne nr 147/1881; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XIIIa (Kõo). 1865–1914; EELK Tallinna Jaani koguduse III pihtkonna surmakanne nr 15/1919; Walter, Tojak 2000: 205; VMA 2005: 168-169.

VARES, Boris Dionisi p, lipnik (1916).

Sündis 5. septembril (vkj 24. augustil) 1889 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Arusaare vallas õigeusu kihelkonnakooli õpetaja ja kiriku salmilauseja peres. Vallaline. Õppis Varssavi ülikoolis, 1916 lõpetas 1. Oranienbaumi lipnikkooli. Esimeses maailmasõjas veebruarist 1916 reamehena 172. tagavarapolgus. Septembrist 1916 läkitati sõjakooli. Detsembrist 1916 lipnik. Nooremohvitser 8. armee staabi majandusosakonnas, 1917. aasta märtsis ja aprillis 167. tagavarapolgu kohtu asjaajaja. Vabadussõjas 28. septembrist 1918 Laiarööpälisel soomusrongil nr 1, kust viidi 17. detsembril 1918 üle Laiarööpälise soomusrongi nr 2 dessantroodu nooremohvitseriks. Sai 20. märts-

Lipnik Hans Valk VR II/3
7. jalaväerügemendi tahvilil.

sil 1919 Võrumaal Kolodavitsa küla juures lahingus Punaarmeele haavata. Pärast parenemist ja kahe nädalast puhkust jätkas 4. maist 1919 teenistust soomusrongil. Langes 22. juunil 1919 Lätimaal Skangali (Skangalshof, Skangali) mõisa juures lahingus *Landeswehr*’iga. Maeti Arusaare kalmistule.

Jaanuaris 1922 esitati postuumselt Vabaduse Risti saamiseks, kuid ettepanek ei leidnud toetust.

Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (BORIS VARES) ning oli Tallinnas Vabariigi Ohvitseride Keskkogu saalis asunud mälestustahvilil, mis on taastamata.

EAÕK Arusaare koguduse sünnikanne nr 14/1889; EAÕK Arusaare koguduse pihiliste nimekirjad 1894; EAÕK Arusaare koguduse surmakanne nr 13/1919; ERA.2477.2.31.L.43–45 (teenistuskiri); ERA.2477.2.68.L.4; ERA.3142.1.2962.L.151–152; Walter, Tojak 2000: 95.

VILL, Elmar Mihkli p, reamees (1919).

Sündis 7. novembril (vkj 26. oktoobril) 1898 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Vana-Põltsamaa valla Viruvere külas töölise peres. Vallaline. Õppis vallakoolis. 1917–1918 teenis 1. Eesti polgus. Vabadussõjas 12. jaanuarist 1919 reamehena 3. jalaväepolgu 2. roodus. Langes 2. juulil 1919 lahingus Rauddiviisiga Lätimaal Riia lähistel Seltini (Seltinghof, Zeltiņi) kipsivabriku juures. Maeti Kurtenhofi (Salaspils) raudteejaama lähistel asuva Auks-Skrabene (Augšskrabene) talu juurde ühishauda. Nimi Pilstvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (ELMAR VILL).

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 259/1898; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940); ERA.542.1.36.L.448 (surm); ERA.680.3.675 (teenistusleht).

VILMS, JÜRI Reinu p, VR III/1, Eestimaa Päästmise Komitee liige (1918).

VR III/1 nr 2544/14.12.1920 *Päästekomitee liikmele Jüri Vilms’ile hinnates kodanlisi teenuseid mis osutanud Päästekomitee ja Ajutise Walitsuse liikmena iseseiswa Eesti riigi rajamisel.*

Sündis 13. (vkj 1.) märtsil 1889 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Kabala valla Arkma küla Piduri talu omaniku peres. Abiellus 23. (vkj 10.) oktoobril 1911 Tallinnas õigeusu kirikus Maria Oberstiga (1889), lastetu. Õppis 1898–1901 Pilstvere kihelkonnakoolis, 1901–1906 Pärnu gümnaasiumis (lõpetas eksternina 1907), 1907–1911 Tartu Ülikoolis. Õpilasingi Taim asutaja (1904) ja samanimelise illegaalse ajakirja toimetaja. Üliõpilasseltsi Ühendus liige (1907). 1911–1917 advokaat Tallinnas, toimetas Päevalehe lisa „Õigus ja Kohus“. Esines mais 1916 Estonias Eesti autonoomia nõudega. 1917–1918 oli Eesti Maanõukogu liige ja abiesimees. Tegutses Eesti rahvusväeosade loomisel. Kevadel 1917 asutas Eesti Radikaalsotsialistide Erakonna, hilisem Eesti Tööerakond. 1917 Vene Asutava Kogu liige. Kuulus Tallinna linnavolikogusse. Luges 28. (vkj. 15.) novembril 1917 Toompeal ette otsuse Eesti Maapäeva kõrge-

Riigitegelane Jüri Vilms
VR III/1.

maks võimuks kuulutamisest Eestis. 19. veebruaril 1918 nimetati Eestimaa Päästmise Komitee liikmeks. Esimese Eesti Ajutise Valitsuse kohtuminister ja peaministri asetäitja. Märtsis 1918 siirdus Soome, et liitriikidelt Eesti iseseisvusele toetust otsida. Saksa patrull arreteeris ta Soome lahel Suursaarel ning viis Soome.

13. aprillil 1918 lasid sakslased või valgesoomlased tema ja ta kaaslased Soomes Helsingis Töölö suhkruvabriku õuel maha. Maeti 19. detsembril 1920 ümber Pilstvere kalmistule. Tema haual avati 25. juulil 1926 mälestussammas.

Postuumselt määrati talle tsiviilteenete Vabaduse Rist, mis anti isale.

Avaldatud on tema artiklite kogumik „Kahe ilma vahel“ (1998). Temast ilmunud raamatuid: A. Tammanni „Jüri Vilms“ (1923), A. Pärli „Jüri Vilms“ (1935), J. Krossi „Tabamatus. Jüri Vilmsi romaan“ (1993), koguteos „Jüri Vilms mälestustes“ (1998) ja S. Zetterbergi „Jüri Vilmsi surm“ (2004).

Tema mälestuse jäädvustamiseks avati 1928 Pärnu Poeglaste Gümnaasiumis mälestustahvel, mis on taastamata, selle asemel avati 2005 Pärnu Kuninga tänava põhikoolis pronksbüst. 1939 asutati Tartus Jüri Vilmsi Mälestamise Komitee. Piduri talu asemele püstitati 1989 mälestuskivi. Tapmiskoht Helsingi kesklinnas jäädvustati 1997 mälestustahvliga. Tallinnas Pärnu maanteel asuvale hoonele, kus Jüri Vilms elas aastatel 1915–1918, paigaldati 2004 mälestustahvel.

EELK Pilstvere koguduse sünnikanne nr 61/1889; EELK Pilstvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; EELK Pilstvere koguduse surmakanne ilma nr/1920; EVK 1935: 42; VMA 2005: 171–172.

Jüri Vilmsi hauasamba avamine Pilstveres.

VULLA, Tõnis Tõnise p, reamees (1919).

Sündis 11. aprillil (vkj 30. märtsil) 1882 Viljandimaa Pilstvere kihelkonna Võisiku valla Nõmavere külas talupidaja peres. Abiellus 16. (vkj 3.) septembril 1917 Pilstvere kirikus Ano Milgiga (1890), lastetu. Õppis vallakoolis. Oli 1918 Nõmaveres sepp. Vabadussõjas 1919. aasta 28. jaanuarist 2. diviisi tagavarapataljonis algul läbikäijate komandos. Veebruaris 1919 määrati tervislikel põhjustel tööroodu ning viibis lühikest aega Pääsküla vangilaagri komandandi käsutuses. Märtsis 1919 määrati tagavarapataljoni 1. iseäralisse roodu ning läkitati Valga maakonna komandandi käsutusse.

Maist 1919 arvati Tartu linna komandandi komandosse, kust mõneks päevaks lubati koju põllutöödele. Septembris 1919 läkitati tagasi 2. diviisi tagavarapataljoni ja määrati 1. roodu ning veel samal kuul 3. roodu koosseisu. Oktoobris 1919 viidi üle 2. diviisi intendandi valitsuse vahikomandosse, novembris 1919 määrati kraami- ja toitluslattu. Haigestus samal kuul ja paigutati ravile, pärast paranemist lubati koju puhkusele. Suri 28. jaanuaril 1920 Võisiku vallas veremürgitusse. Maetud Pilistvere kalmistule.

EELK Pilistvere koguduse sünnikanne nr 85/1882; EELK Pilistvere koguduse personaalraamat XVIII. T–Z. 1910–1940; ERA.680.3.552 (teenistusleht). EELK Pilistvere koguduse surmakanne nr 34/1920.

VÄKRAM, Georgi (ka **Jüri**) Katariina (Jekaterina) p, reamees (1919).

Sündis 28. (vkj 16.) aprillil 1883 Viljandimaa Kolga-Jaani kihelkonna Võisiku valla Odiste külas Reinu talus. Kirjaoskamatu. Asus juba enne Esimest maailmasõda elama Pilistvere kihelkonna Imavere valla Jalametsa külla. Vallaline. Vabadussõjas 20. novembrist 1919 reamehena 3. diviisi tagavarapataljoni 3. roodus, hiljem Viljandi garnisoni sõjavangide karauli komandos. Suri 28. veebruaril 1920 Viljandi sõjaväehaiglas plekilisse soetõppe. Maeti Viljandi Toome kalmistule.

Nimi Pilistvere kihelkonna Vabadussõjas langenute mälestussambal (**JÜRI VÄKRAM**).

EAÕK Kolga-Jaani (Lalsi) koguduse sünnikanne nr 11/1883; EAÕK Kolga-Jaani (Lalsi) koguduse pihiliste nimekirjad 1883; EAÕK Kikevere koguduse pihiliste nimekirjad 1913; EAÕK Viljandi koguduse surmakanne nr 14/1920; ERA.660.1.1936.L.106 (surm); ERA.680.3.555 (teenistusleht).

ALLIKAD JA KIRJANDUS

EAÕK = Eesti Apostlik Õigeusu Kirik

EELK = Eesti Evangeelne Luterlik Kirik

LELK = Läti Evangeelne Luterlik Kirik

EAA = Rahvusarhiivi Ajalooarhiivi osakond

ERA = Rahvusarhiivi Riigiarhiivi osakond

Das Balten-Regiment ein Jahr im Felde. Herausgegeben von Gunnar Knüpffer [et al]. Tartu, 1920.

EE 1994 VII = Eesti Entsüklopeedia. VII köide. Tallinn.

EVK 1935 = Eesti Vabadusristi kavalerid. Tallinn.

EVRKR 2004 = Eesti Vabaduse Risti kavalerid. Register. Viljandi.

EVS II 1939 = Eesti Vabadussõda 1918–1929. II köide. Tallinn.

Heldengedenbuch des Baltenregiments. Gesammelt und bearbeitet von Georg von Krusenstjern. Tallinn, 1938.

Pihlak, J. 2010. Karutapjad ja Vabaduse Risti vennad. Viljandi.

Piir, E. VII = Sakalamaa ei unusta. Pilistvere kihelkond, 7. raamat, 1996. Koostanud Enno Piir. Viljandi.

SP 1934 = Sakala partisanid 1918–1934. Viljandi.

SRV 1936 = Vöting, A. *Scouts* rügement Vabadussõjas. Tallinn.

- Trei, A. 2010.** Unustatud rügement. Balti pataljon (rügement) Eesti Vabadussõjas. Tallinn.
- VMA 2005** = Pihlak, J. 2006. Pilstvere kihelkond ja Vabaduse Risti vennad.
- VMA 2006** = Pihlak, J. 2007. Põltsamaa kihelkond ja Vabaduse Risti vennad.
- VSM I 2002** = Vabadussõja mälestusmärgid I. Keila.
- VSM II 2005** = Vabadussõja mälestusmärgid II. Keila.
- Walter, H., Tojak, T. 2000.** Nad andsid kõik. Tallinn.
- 2. JPA 2007** = Mõttus, J., Kippel, E. 2. Jalaväepolgu ajalugu. Allikapublikatsioon. Tartu.
- 3. JR 1926** = Tulnola, H. 3. Jalaväe rügemendiga Vabadussõjas 1918–1920. Tallinn.
- 6. JP 1938** = Maide, J., Valdin, E. 6. Jalaväepolk Vabadussõjas 1918–1920. Tallinn.

PILISTVERE PARISH AND CASUALTIES OF THE WAR OF INDEPENDENCE

Jaak Pihlak

The Estonian War of Independence began on 28 November 1918 with the attack of the Soviet Russia and ended on 2 February 1920 with the Peace Treaty of Tartu. As a result, the Soviet Russia recognised the democratic, barely two-year-old Republic of Estonia.

In the war more than 5800 Estonian men and women lost their lives on the battlefield or due to wounds or diseases. In addition, 665 were killed, mostly victims of the red terror.

In the following twenty years of independence attempts were made to collect information about the war casualties on the Estonian side, but the information was incomplete and erroneous. During the nearly fifty-year period of the Soviet occupation it was not possible due to political reasons to collect information about those perished in the War of Independence. Only the restitution of independence in Estonia has enabled historians to study this topic starting from 1988. Now already a considerable database has been compiled, but the biographies of all the war casualties are still waiting to be studied and written down.

Pilstvere parish in Viljandi county, which was not battlegrounds itself, still gave a significant contribution to the fight for the independence of Estonia. Currently there are 92 victims of the war on the Estonian side known to have had connections with Pilstvere parish. Most of them were privates, but also 9 Estonian officers from this area lost their lives while fighting against the Red Army and the German Iron Division and the Baltic *Landeswehr*. Most were killed on the battlefield, died of wounds or drowned in the course of the war activities in the territory of Estonia, Latvia or Soviet Russia. But there were several who died as a result of diseases or went missing in action.

Eight war heroes from Pilstvere were posthumously awarded the first decoration of Estonia – the Cross of Freedom.

The oldest casualty in the War of Independence was Jaan Mikk, who remained missing in action in Latvia at the age of 56. The youngest was Paul Rebane, a schoolboy who died of wounds at the age of 16.

The most famous victim of the war coming from Pilstvere was Jüri Vilms, the minister of justice and the deputy prime minister in the Estonian Provisional Government.

In memory of their heroes after the War of Independence the local people erected a monument near Pilstvere church and a memorial cross on the cemetery and a stately monument on Jüri Vilms' grave. On several graves the families have placed tombstones with an inscription that the person perished in the War of Independence.

This study is the first of a series of articles dealing with the human losses suffered by the parishes of Viljandi county in the War of Independence.